

V/1

Az Országos Széchényi Könyvtár

1959. évi beszámolója

Az MSZMP művelődéspolitikai irányelvei ismét rámutattak arra a felelősségre, melyet a könyvtárak a szocialista építőmunka kulturális és tudományos megalapozása terén viselnek. E kulturpolitikai hivatás betöltésében nem kis szerep vár a nemzeti könyvtárra, hazánk egyik legfontosabb kulturális intézményére. Egyrészt a rendelkezésre álló szerény eszközökkel is a maximumot kell nyújtania a szocialista építés szolgálatában, másrészt rekonstrukciós programot kell kidolgoznia és azt gyors ütemben végrehajtania.

Mielőtt azt vizsgálnánk, hogy az 1959. év munkája mennyiben hozta közelebb a célok megvalósítását, fel kell vetnünk azt a kérdést, hogy a végrehajtáshoz szükséges feltételek mennyiben voltak biztosítva az elmúlt év folyamán. Egyik ilyen feltétel volt a célok tisztázása, azok között is első helyen a sokat vitatott gyűjtőkör elveinek rögzítése. A gyűjtőköri szabályzat végleges kidolgozása és elfogadása 1959-ben megtörtént. Ugyancsak nyugvópont-ra jutott az OSZK múzeális és közművelődési funkciói közötti helyes egyensúly megteremtésének problémája

is. Nem változott azonban a katasztrofális helyhiány; könyveink nagy része változatlanul a földön raktározódik; sem olvasótermeink, sem azok férőhelyei nem szaporodtak. A kivezető ut megnyílt ugyan számunkra azáltal, hogy komoly formában kirajzolódott új otthonunk képe a Várpalotában; 1959 folyamán azonban ez a helyhiányon még mitsem változtat. A nélkülözhetetlen munkafeltételek közé tartozik a kellő számú és képzettségű személyzet. Könyvtárunk dolgozóinak száma 1959-ben ugyan 13 fővel volt több az előző évi létszámmal, ez az emelkedés azonban szinte teljesen a KMK megszervezésével függ össze. Ha a dolgozók ideológiai és szakmai felkészültségének színvonalát, vagy a különféle képzettségi kategóriák arányát vizsgáljuk, nem sok haladást tapasztalunk az előző évhez viszonyítva. Továbbra is fennáll a tudományos és középfokú képzettségű dolgozók közötti aránytalanság, illetve az utóbbiak és a technikai kisegítő munkások hiánya. A másik nélkülözhetetlen munkafeltétel a kellő nagyságú költségvetés. Államunk 1959-ben újra megnövelt keretet biztosított számunkra (10 615 000 Ft), amit még az év folyamán kapott póthitelek is kiegészítettek. A munkaeszközök terén fennálló elmaradottságunkat is sikerült részben enyhíteni, ugyancsak a póthitelek segítségével.

Nézzük meg most már közelebbről, hogy az 1959-i programban vázolt általános kulturpolitikai célok hogyan tükröződnek az év folyamán elvégzett munka eredményeiben.

A gyarapítási tevékenység gondoskodott arról, hogy olvasóink és kutatóink számára jelentősen több könyvtári anyag álljon rendelkezésre. A külföldi hungarikák beszerzése terén régen fennálló elmaradás felszámolására mind a könyvek, mind a folyóiratok terén fontos lépések történtek, bár elvi és gyakorlati tennivaló maradt még bőven. Szerzeményezésünk általánosan energikusabb lett, emellett körültekintőbb; nagyobb mértékben épített a külföldi cserére is. A KMK erőteljesen foglalkozott a könyvtártudományi szakirodalom begyűjtésével. Fontos muzeális darabokkal, hagyatékokkal stb. gyarapítottak különgyűjteményeink. A szerzeményezés gyakorlati szervezési kérdései körül voltak még zökkenők, így pl. a naplózás kérdésében, vagy a KMK sürgős kérései körül, és ha növekedett is a beszolgáltatott kötelempéldányok száma, nem oldódott még meg - az ismert helyhiány miatt - a kellő számi használati példányok problémája. Az 1952 előtti anyag kettős raktározása máig sem valósulhatott meg, sőt a már átvett könyvtömegek pincéről-pincére költöztetése tovább súlyosbitotta a helyzetet.

Az állomány védelme terén könyvtárunk változatlanul nagy nehézségekkel küzdött. Az évi költségvetésnek mindössze töredékét tudtuk kötetésre és könyvrestaurálásra fordítani, így még a kurrens szerzeményeket sem tudtuk mind beköttetni. Még kevésbé került sor a mult hátralékainak felszámolására. Kötészetünk helyzete személyzeti téren javult ugyan, elhelyezése kedvezőbb lett, felszerelése azonban nem tart lépést a kor követelményeivel. Restaurálási téren néhány jelentős munka készült el, könyvhigiéniai és állományvédelmi intézkedések nagyarányu beindítására azonban még nem kerülhetett sor. (A könyvegészségügyi laboratóriumban alkalmazott vegyészmemők sajnos évközben eltávozott intézetünk-ből.) A kötészet dolgozóinak derekas munkája ellenére tehát állományvédelem szempontjából a kívánatos színvonalat eddig - főleg pénzügyi okokból - nem érhetjük el.

A feldolgozó munka általában tervszerűen folyt az egész könyvtár területén. Kiemelkedő teljesítmény a rekatalogizálás kinzó restanciájának felszámolása érdekében végzett ideiglenes célu nagyarányu fényképező munka, mellyel az un. müncheni katalógus 50%-át

reprodukáltuk és szabványméretű fényképek formájában a két betűrendes katalógusba beosztottuk. (Az olvasói betűrendes katalógus szekrényeit egyébként 1959-ben kicseréltük, befogadóképességét néhány évre ismét biztosítottuk.) Eredményesen folyt szak-katalógusunk revíziója és fejlődtek különgyűjteményeink, valamint a műemlékkönyvtárak katalógusai is. Jelentős szervezeti változást hajtottunk végre azaz, hogy a Magyar Nemzeti Bibliográfia szerkesztését és a kurrens kötelezpéldányok cimleírását a Bibliográfiai Osztály kurrens csoportjára bíztuk, amely a munkát a Könyvfeldolgozó osztály szuperrevíziója alatt megoldotta. Módosult a zárolt könyvek és folyóiratok katalógizálási rendszere is.

Olvasószolgálatunk, tájékoztató- és propagandamunkánk az említett súlyos helyhiány ellenére is fejlődött. A nagy könyvanyag forgalmában az olvasók száma 7%-kal, a használt anyag mennyisége 13%-kal növekedett, a Hírlaptár kötetforgalma még ennél is nagyobb mértékben nőtt. Míg a történeti táruk olvasóforgalmában a felügyelet kérdésének megoldatlansága és a lefolyt átalakítások miatt csökkenés következett be, a Zenemítár és a Kisnyomtatványok

Tára jelentős mértékben emelte kutatóforgalmát. Mind-
egyik műemlékkönyvtár látogatottsága emelkedett, a
Helikon Könyvtár forgalma elérte eddigi fennállása
legmagasabb számát. A központi tájékoztatószolgálat
igen sok alkalmi bibliográfiai tájékoztatást nyuj-
tott mind külföldi, mind belföldi érdeklődők számá-
ra és megkezdte az olvasótermi kézikönyvtár revizi-
óját is, bár ezen a téren nem kis elvi nehézségek
lassították a munkát. Bővült a tájékoztatószolgá-
lat kézikönyvtára, noha még távol van a modern kö-
vetelményektől. Sok munkát fordítottunk kiállitá-
sainkra és egyéb propagandára; látogatottságukkal,
hatásukkal azonban nem lehetünk megelégedve. Fontos
és nemzetközi szempontból is kiemelkedő esemény vi-
szont a Haydn ünnepek megrendezése, melyben igen
nagy része volt Zeneműtárunknak. Több osztály vég-
zett eredményes munkát a Pártkongresszus alkalmából,
továbbá a Tanácsköztársaság jubileumával kapcsolat-
ban. A házi és a külső kölcsönzőforgalom a könyvtár
praesens jellegéhez képest még mindig nagy volt,
de rendezettebb keretek között folyt, a reklamálás
és pótlás munkája hatásosabb lett.

A bibliográfiai munka terén eredmények és
hiányosságok egyaránt mutatkoztak. Sikerült például
a Magyar Nemzeti Bibliográfia és a Magyar Folyóíra-

tok Repertóriumára elmaradását nagyjából behozni, e kiadványok szerkezetét a korszerű követelményeknek megfelelően átalakítani. A Bibliográfiai osztály kurrens csoportjának szerkesztőmunkáját egyébként is személyzeti gondok nehezítették, ezeket néhány új dolgozó felvételével enyhítettük. Nem kerülhetett sor viszont még sem az 1921-1944, sem az 1945-1959 közötti évek összefoglaló Magyar Könyvészetének kiadására. Különösen a 15 éves ciklus összeállítása terén merültek fel lassító hatású tényezők. Jól haladt a külföldi hungarikák bibliográfiai feltárása a Gyarapítási osztályon és a Hirlaptárban. Utóbbi ezen kívül a magyar periodikák retrospektív bibliográfiájának szerkesztésében haladt előre. Folytatódtak a különgyűjtemények jelentős bibliográfiai munkálatai is (latin, német nyelvű és hungarika kéziratbibliográfiák, RMK bibliográfiai munkálatok stb.).

Raktáraink állapota - mint mondtuk - továbbra is méltatlan volt a nemzeti könyvtár feladataihoz. A helyzet szükségképpen tovább romlott egy teljes év anyagának elhelyezése következtében. Az adott lehetőségek között itt-ott jobb szervezéssel

javitottunk az állapotokon. Megemlítendő pl. a Kisnyomtatványtár eddig ömlesztve tárolt gyászjelentés-gyűjteményének rendezett felállítására.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ szervezése említendő első helyen azon központi könyvtárközi funkciók közül, melyek ellátása ma már vitathatatlanul nemzeti könyvtárunk feladatai közé tartozik. A Könyvtártudományi osztály felmérte a könyvtárakban folyó kutatómunkát, megkezdte a könyvtártudományi kutatómunkával foglalkozó személyek összeírását, megvetette a dokumentáció alapjait, szerkesztette a "Könyvtári Figyelő"-t, nemzetközi szinten vett részt az KTO-osztályozás revízióiban. A Módszertani osztály kiterjesztette tevékenységi körét a tudományos, szakszervezeti és iskolai hálózatokra is. Jelentős eredménynek számítanak a közművelődési könyvtárosok részére rendezett különféle konferenciák és az év végén a Szegeden rendezett egyetemi könyvtári konferencia. Az Oktatási csoport egyrészt saját tanfolyamokat szervezett, másrészt felügyeletet gyakorolt az egyéb területeken folyó könyvtári továbbképző tanfolyamokon. A sokszorosítási problémák a KMK valamennyi osztályán lassították a kiadói tevékenységet és ezzel a munka hatásfokát.

A könyvforgalmi körben elsősorban a Központi Katalógusok helyzetéről kell szólnunk. A könyvek Központi Katalógusa személyzethiány miatt csak igen lassan haladt a több éves restancia felszámolása terén, de az év végén javult a helyzet. Sor került a központi katalógusok szervezeti és elvi kérdéseinek széleskörű megvitatására is, külső szakértők bevonásával. A külföldi folyóiratok központi katalógusa ellátta tájékoztatószolgálatát, de az akadémiai célhitellel folyó retrospektív munka, kellő fedezet hiányában alig haladt előre. Itt említjük az országos kéziratkataszter és az ősnymtatványok központi katalógusának eredményesen folyó munkálatait. A Könyvelosztó a város különböző pontjain működő raktárakban, sokszor mostoha körülmények között, folytatta az államosított könyvanyag és az új fölöspéldányok feldolgozását, rendezte a könyvalap kérdését, ellátta a MEH telepek ellenőrzésének véglegesen még tisztázatlan munkakörét. A Nemzetközi Csereszolgálat csak nehéz személyzeti és helyviszonyok között tudta az országos csereközponti funkcióit növekvő forgalommal ellátni, az OSZK külföldi gyarapodásának

60%-át csere útján beszerezni, és az Igazgatóság nevében a könyvtár egyéb külföldi kapcsolatait ápolni. A Könyvtárközi Kölcsönzés 1959-ben többnyire restancia nélkül, eredményesen folytatta közvetítő munkáját, melyet számos új megállapodás megkötésével rendszeresebbé és megbízhatóbbá tett. A Kötelespéldányok Csoportja sikerrel birkózott meg az 1959-ben 20%-kal megnövekedett könyvkiadás szétosztási feladataival. Mindhárom utóbb említett osztály a tevékenységüket átfogóan szabályozó jogszabálytervezeten dolgozott; 1960 januárjának első napjaiban a nemzetközi kiadványcseréről szóló rendelet meg is jelent.

Az OSZK 1959-ben megjelent kiadványairól kell még szólnunk. A tervhez viszonyított kép nem tulságosan kedvező, főleg a már említett sokszorosítási és nyomdai nehézségek miatt. Kiemelendők az "Új bibliográfiai füzetek" sorozatban megjelent Schiller-bibliográfia, melynek külföldön is jelentős visszhangja volt és a Kínai-magyar bibliográfia, (ez utóbbi terven kívül), továbbá a Tanácsköztársaság évfordulója alkalmából önállóan, illetve a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárral közösen kibocsátott kiadványok. Megjelentek a Könyvtári Figyelő számai és a módszertani utmutatók is, több kisebb kiadvány azonban elmaradt, vagy csak kéziratban készült el.

Kiemelkedő jelentőségű volt viszont a tervben nem szereplő Haydn-katalógus és a Bucsuszimfónia faksimile kiadása, melyek zenei gyűjteményünk világhírnevét gyarapították.

Dolgozóink egyéni tudományos tevékenysége a könyvtár gyűjteményeinek sokéleségénél fogva változatos képet mutatott 1959-ben is. Megfigyelhető volt a szorosán vett könyvtártudományi munka előtérbe nyomulása, azon belül is a könyvtártani, dokumentációs és hasonló témák arányának növekedése. 50 dolgozónk részesült a kutatóidő kedvezményében. Maguk a könyvtártörténeti kutatások is szorosabban simultak a könyvtár egyes gyűjteményeinek szakmai feltárásához. Ez az irányzat a folyamatban levő egyéni kutatások tematikájában és azok megoszlásában még jobban megfigyelhető. Dolgozóink közül sokan, különösen a KMK munkatársai, élénk részt vettek az Országos Könyvtárügyi Tanács szakbizottságainak munkájában, több bizottságban titkári szerepet töltöttek be.

Végül megemlékezünk külső szervekkel és felettes hatóságainkkal fennálló kapcsolatainkról. A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári osztályával elsőrendű együttműködés folyt, éreztük fokozott érdeklődését és támogatását, ami minden téren lendítőleg

hatott munkánkra. Az osztály képviselője rendszeresen részt vett Kollégiumunk ülésein. Ami a könyvtárak közötti együttműködést illeti, a IV. és V. főosztály tevékenységének javarésze hivatásánál fogva ezen együttműködés szolgálatában állott. Természetesen a többi osztályok is szoros együttműködést folytattak más könyvtárakkal, példaként említhetjük a különgyűjtemények központi katalógusainak munkálatait.

Ha az 1959. évi munkát összefoglalóan akarjuk jellemezni, akkor meg kell állapítanunk, hogy a terv megvalósítása minden területen hiánytalanul nem sikerült ugyan, más területeken viszont váratlan feladatokat oldattunk meg. A munkafeltételek gyökeres javulása nem következett be, de a restanciák felszámolása jó úton haladt előre. Bizvást mondhatjuk, hogy az Országos Széchényi Könyvtár, a szocialista nemzeti könyvtár hivatásának tudatában, egyre szélesedő hatáskörrel, az eddiginél sikeresebben állította erőit a magyar művelődés szolgálatába.

Igazgatás

A könyvtár új szervezeti felépítése, vagyis a három gyűjteményi főosztályra és 2 könyvtárügyi

főosztályra való tagolódás 1959 folyamán megszilárdult. A főosztályvezetők irányító szerepe nőtt. Sűrűsödtek a főosztályokon belül az osztályvezetői értekezletek, melyeken általában a főosztályvezető tájékoztatta az osztályvezetőket a Kollégium vitáiról, határozatairól és ugyanakkor az osztályvezetőkön keresztül értesült a dolgozók véleményéről, kezdeményezéseiről stb., amit azután a Kollégium üléseihez továbbított. Sor került egyesített osztályvezetői értekezletre is. Ha nem sikerült is még teljesen egységes, egymás ügyeit alaposan ismerő vezetői kollektívákat teremteni és ha az "egységes szemléletű, a könyvtár ügyeit szívében viselő, a célokkal szolidáris dolgozói együttes" nem valósult is még meg, úgy érezzük, hogy az elmúlt év folyamán előrehaladtunk e célok felé vezető úton. Itt említjük meg az "OSZK Híradót", amely eleven és friss formában rendszeresen ismertette a könyvtár életének főbb eseményeit és ezen keresztül hozzájárult a dolgozók tájékoztatásához, látóköriük bővítéséhez, összkönyvtári gondolkodásuk kialakításához.

A belső szabályzatok területén viszont elmaradások mutatkoznak. A Szervezeti Szabályzat még 1958-ban elkészült, ennek alapján 1959-ben létrejött

a Gyűjtőköri Szabályzat, nem került azonban sor az egyes osztályok ügyrendjének végleges megszerkesztésére, sem pedig - a Magyar Nemzeti Bibliográfia szabályzatán kívül - a speciális szabályzatok megalkotására.

A szervezeti változások közül jelentőséggel az birt, hogy a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1959-ben lett önálló főosztállyá. Megemlítendő még a könyvrestaurálás és konzerválás egyesítése a könyvkötészettel, valamint egy központi postaszolgálat felállítása.

A vezető kollégium működése hozzájárult az egységes szempontú vezetési koncepció és munkaorganizáció kialakításához. A kollégium az évi jelentés és terv megbeszélésén kívül a következő kérdésekkel foglalkozott:

Az OSZK 15 éves fejlesztési terve.

Külföldön megjelenő hungarikumok beszerzése.

A hungarika periodika szórványszámok feldolgozásának kérdése.

A nyelvótlék felülvizsgálata.

Nyelvi tanfolyamok.

Gyűjtőköri szabályzat.

A vidéki műemlékkönyvtárak gyűjtőköre.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár helyzete és problémái.

A Mikrofilmtár problémái.

A Kézirattár, az RRT és a Mikrofilmtár központi katalógusának kérdése.

Az OSZK sokszorosító részlegének jelenlegi helyzete.

1850 előtti nem hungarika könyvek feldolgozásával kapcsolatos kérdések.

A Színháztörténeti osztály és az Aprónyomatványtár gyűjtőkörének elhatárolása.

A Hazafias Népfrent égisze alatt induló olvasómozgalom.

A KMK Oktatási osztályának munkája.

Az új nemzeti könyvtár építésének programtervezete.

A könyvtár új otthonába, a budai Várpalotába való átköltözés terveiről örömmel és az illetékes állami szervek iránti hálával emlékezünk meg. 1959-ben a terveknek megfelelően sor kerülhetett azokra részletekbe menő felmérési és szakmai jellegű tervezési munkálatokra, melyekkel az idevonatkozó hivatalos döntésekre támaszkodva felkészülhetünk

a néhány év múlva esedékes új elhelyezésre. Szemünk előtt egy olyan modern könyvtári nagyüzem lebegett, amely bár alkalmazkodik a Vár adott viszonyaihoz, mégis a korszerűség minden követelményével fellép, figyelembe veszi az elmúlt évtizedek során világszerte összegyűjtött építési, felszerelési, berendezési tapasztalatokat. Az előkészítő munka első fázisának eredményeit a Magyar Könyvszemlében és külön kiadványban összegeztük.

A felszerelés modernizálása érdekében a Mikrofilmtár számára egy Micro-Jumma felvevőgépet, automatikus előhívóberendezést, Linhoff-rendszerű különleges fényképezőgépet vásároltunk. Sokszorosító eljárásaink nagy mértékű javulását várjuk a most vásárolt Xerograph berendezéstől és a Vary-Typer szedőgéptől. Az asztalosizem és a könyvkötészet ugyancsak új gépekkel gazdagodott. Mindezek azonban csak a legégetőbb hiányokat pótolták; a nagy könyvraktár például ma is primitív eszközökkel mozgatja anyagát, az épületek közötti anyagszállítás továbbra is a legkezdetlegesebb módokon folyik.

A személyi állomány minőségi javításának kötelezettsége változatlanul fennáll, de új feladatként

jelentkezett a pár év múlva esedékes átköltözés személyi feltételeinek megteremtése. Az új, szolgáltatásaiban kiszélesedő könyvtár nagyobb és kitűnően képzett munkatársi gárdát kíván meg. Első lépés e téren az, hogy a közép-kaderképzés öt könyvtárostamulójával az év őszén megindult.

Nemzetközi kapcsolataink 1959 folyamán egészségesen fejlődtek. A Magyar Unesco Bizottság Könyvtári és Bibliográfiai Albizottságának munkáját nagyrészt könyvtárunk végezte. A könyvtár fenntartotta eddigi tagságait külföldi szervezetekben és tagja lett a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesületének. Dolgozóink a magyar könyvtáros-delegáció tagjaiként egy-egy nemzetközi konferencián vettek részt. Ilyenek voltak: a szocialista országok osztályozási értekezlete Budapesten, a Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Dokumentációs Szövetségének (IFLA) Tanácsulése Varsóban, a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) Tanácsulése Varsóban, az osztályozási értekezlet Frágában, FID bizottsági ülés Wiesbadenben, a szocialista országok ösnyomtatványkonferenciája Berlinben. Jelentős sikert aratott a régi magyar anyag a Lipcsei Nemzetközi Könyvkiállításon. A budapesti

Haydn konferencia megrendezése körül jelentős érde-
mei vannak a Zeneműtárnak. Az új épület tervezésével
kapcsolatosan a könyvtár két vezető dolgozója: Hámori
Béla főosztályvezető és dr. Pajkossy György főosztály-
vezetőhelyettes könyvtárépítési tanulmányuton volt
az év végén a Szovjetunióban és Lengyelországban.
A Régi és Ritka Nyomtatványok Tárának vezetője az
év nagyobb részében Párizsban és más nyugat-európai
városokban filozófiatörténeti tanulmányokat folyta-
tott. Sok dolgozónk csoportos tanulmányutakon vett
részét a Szovjetunióban és a Német Demokratikus Köz-
társaságban. Könyvtárunkban 1959 folyamán kb. 80
külföldi járt.

Az országos tizenötéves fejlesztési terv
keretében kidolgoztuk a könyvtár tizenötéves táv-
lati tervét.

Az Országos Széchényi Könyvtár 1959. évi beszámo-
lója. Összeáll. a Könyvtár igazgatósága. = Az OSZK
Évkönyve 1959. Bpest, 1961. Kossuth Ny. 409 p.
11-70.p. /Részlet./

Szné

Egyetemünk könyvtárhálózatának néhány problémája

Egyetem és könyvtár kapcsolatának kérdése egyidős az egyetemek létével. Tudományos kutatás és felsőfokú oktatás soha nem volt elképzelhető tudományos segédeszközök és könyvek nélkül. A kérdés egysíku volt mindaddig, amíg a tudományágak differenciálódása nem tette szükségessé az egyetemi oktató s kutató munka megfelelő kifinomítását, a különleges szakfeladatok ellátására hivatott tanszékek létrehozatalát. Addig - bizvást elmondhatjuk - csupán az anyagi eszközök mennyiségi és a professzori kar összetételének minőségi elemei határozták meg, hogy vajon az egyetemi könyvtár állománya nyomon tudta-e követni a tudomány fejlődését, lehetőséget tudott-e nyújtani annak továbbfejlesztésére. Az egyetemi könyvtárak ebben a korban az egyetemi tudásanyag központi tárházai voltak. Jelentős professzori megánkönyvtárak csak kivételes esetben keletkeztek, s akkor is csak egyes személyek részére álltak rendelkezésre.

Lényegesen változott a helyzet, amikor a tudományos kutatás elmélyülése szakmai differenciálódást, ezzel együtt új oktatási szervezeti keretek kialakítását tette szükségessé. Az ősi facultásokon

ekkor - általában a XIX. század közepe táján - nyertek határozott körvonalakat az addig amorfi jellegű tanszékek. A régi katedra-fogalom (mely gyakorlatilag a professzor személyéhez kapcsolódott) ekkor vált szervezeti jellegű fogalommá: a professzor segítségemlyezetet kapott, és megkezdte az önálló tanszéki könyvtár kialakítását. Az átalakulás természetesen nem ment egyik napról a másikra, s nem is ment simán. A tanszéki könyvtár kezdetben nem sokat különbözött a professzori magánkönyvtártól: a tanárok tulajdonzó többsége azt kizárólagos személyi használatra igyekezett fenntartani, s úgy érezte, hogy magánkönyvtárát ezentúl (legalábbis a drágább műveket illetően) állami pénzforrásból szerezheti be. Szerepet játszott emellett a földrajzi tényező is: elsősorban a központtól távolabb eső intézmények könyvtára indult fejlődésnek (így pl. a pesti egyetemen már a XIX. század első felében a gellérthegyi csillagvizsgáló és az állatorvosi intézet könyvtára).

Kezdetben sem az egyetem, sem a központi könyvtár nem látta szívesen oly könyvtár keletkezését, melyet gazdasági szempontból nem tud ellenőrzés alatt tartani. Azonban az idő - sok problémának legbiztosabb orvosa - megoldotta az akkori nehézségeket. A tanszéki könyvtárak - követve a specializ-

zálódás következetes törvényét - egyre nagyobb mértékben fejlődtek, elvesztették magánjellegüket, s idővel valamennyi oktató, majd hallgató rendelkezésére álltak. Ez a fejlődés az egyetemi könyvtárak számára is nyilvánvalóvá tette, hogy - teljességre törekedve - nehezen tudják minden szakma igényét kielégíteni. Így fokozatosan kialakult a tanszéki könyvtárak hálózatnak még nem nevezhető "pontrendszer", melynek elsőrendű feladata az volt, hogy az egyetemi oktató és kutató munkát megkönnyítse.

A specializálódás folyamata, valamint a megjelenő könyv- és folyóiratanyag mennyiségének hihetetlen mértékű megnövekedése megingatta, majd teljesen kétségessé tette azt a korábban általános felfogást, mely szerint az egyetemi könyvtárak általános gyűjtőkörű tudományos könyvtárak. Ily gyűjtés teljességre vagy részleges teljességre törekvő ellátása már a XX. század elején is szinte lehetetlen volt. Napjainkban ez a fejlődés rohamosan halad: a régi felfogás fenntartását a költségvetési, személyzeti és raktározási nehézségek világszerte lehetlenné teszik. Az egyetemi könyvtárak sorra felhagynak az általános jellegű gyűjtéssel, s különböző szakkönyvtári gyűjtési, feltárási feladatokat vállalnak. Egyetemünk központi könyvtára pl. jó pár eszten-

deje levonta e fejlődés következtetéseit: gyűjtési köréből szinte teljesen kikapcsolta a természettudományokat, az orvostudományt és a jogtudományt (átadva ezt a funkciót a megfelelő tanszéki, kari, ill. újonnan alakult egyetemi könyvtáraknak). Ugyanekkor nem hagy fel a bölcsészettudományi karon oktatott szaktudományok általános jellegű gyűjtésével, s különös gonddal kezeli a középkori történelem, a filozófia és segéttudományai, valamint új feladatként az antiklerikális, ateista, valláskritikai, vallás- és egyháztörténeti gyűjtés területét.

A vázolt általános fejlődés következményeként a könyvtári szakértők világszerte keresik azt az utat, melyen az általános gyűjtőkörű könyvtár és a szakkönyvtár, esetünkben az Egyetemi Könyvtár és a tanszéki könyvtárak ellentmondásos problematikájának megoldása felé el lehet indulni.⁺ Társadalmi rend-

⁺A magyar tanszéki könyvtárügy történetét és akkori helyzetét röviden összefoglalja Móra László: Az egyetemi intézeti könyvtárak helyzete és feladatai. Felsőoktatási Szemle, 1959. 4.sz. 237-242.l. - A vonatkozó külföldi irodalom alapján világított rá a kérdésre az 1959 végén Szegeden tartott egyetemi könyvtári konferenciára készült vitaanyag: Horváth Magda: Együttműködés, központosítás vagy hálózat az e-

szerektől, történelmi és helyi adottságoktól függően a lazább együttműködés, a szigorubb központosítás vagy a két megoldás között középutat jelentő há-
lózati szervezet kialakítása azok a módok, melyek megoldásként kínálkoznak. Hangsúlyoznunk kell, hogy a különböző megoldási módok mögött a problémakör teljesen azonos: a tudományok differenciálódása, a dokumentumanyag számának szaporodása, hatásfokuk emelésének szükségessége teszik elengedhetetlenné, hogy a törvényszerű szakosodást bizonyos felsőbb szintű integráció kövesse. Ennek az integrációnak feladata az, hogy a szakosodott kutatás számára az adott körülmények között legalkalmasabb szervezeti keretek között biztosítsa a dokumentumanyag magas hatásfoku feltárását.

A könyvtári szakirodalom - különösen nyugagon - ezzel a törvényszerű fejlődési folyamattal kapcsolatban előszeretettel használja a "válság"

gyetemi könyvtárak szervezetében. Szakirodalmi Szemle, Bp. 1959. (Külföldi könyvtári szakirodalom 3. sz.) - Külföldi és magyar szakszerzők cikkgyűjteményével járult hozzá a kérdéshez a Szegedi Egyetemi Könyvtár többnyelvű kiadványa: *Quaestiones actuales rei bibliothecariae universitatum*. Szeged, 1959. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Bibliothecaria. Tom. II. fasc. 2-4.)

fogalmát. Mátrai László az egyetemi könyvtárak problémájával foglalkozó 1959. évi szegedi konferencián⁺, majd később önálló cikkben⁺⁺ helyesen mutatott rá e válságelmélet ideológiai és tudománytörténeti hibáira. Megállapításaira, valamint az azokkal kapcsolatos vitára⁺⁺⁺ részleteiben itt nem áll módunkban kitérni, csupán újból⁺⁺⁺⁺ le kívánjuk szögezni azt a véleményt, hogy sem tudománypolitikai, sem tudománytörténeti, sem könyvtártörténeti szempontból nem beszélhetünk válságról, hanem csupán - elsősorban - szervezeti jellegű problémáról, nehézségekről, melyek e törvényszerű fejlődésnek természetes velejárói, melyek a differenciálódás és integráció kezdeti ellentmondásosságának következtében

⁺ Egyetemi könyvtári konferencia. Szeged, 1959.

december 10-12. Bp. 1960.

⁺⁺ Mátrai László: Az egyetemi könyvtár és a tudományos kutatás. Bp. 1960. (A Budapesti Egyetemi Könyvtár Kiadványai 13. - Klny. Felsőoktatási Szemle 1960. évi 4. számából.)

⁺⁺⁺ Csüry István: Egyetemi könyvtáraink néhány időszaki problémája. Felsőoktatási Szemle 1960. 545-549., valamint a 2. jegyzetben említett kiadvány 26. lapján olvasható - erősen vitatható - szerkesztői megjegyzés.

⁺⁺⁺⁺ A 2. jegyzetben említett kiadvány 58-61. l.

még egy darab ideig meg fogják nehezíteni a kibontakozást, melyeknek megoldására azonban az egyetemi könyvtáraknak, a tanszékeknek és az egész egyetemnek éppen ebben a stádiumban fokozott gondot kell fordítaniuk.

Hazánk szocialista könyvtárpolitikája a megoldásra rendelkezésre álló módok közül - a magyar könyvtárügy egészéhez hasonlóan - a hálózati elvet választotta. Alapvető könyvtárpolitikai jogszabályaink⁺ a tanszéki könyvtárak eddigi pontrendszerét könyvtári hálózattá szervezték, és a hálózat módszertani központjaiként az egyetemi könyvtárakat jelölték ki. Együttal feladatukká tették a hálózat könyvtárszakmai szempontból történő fokozottabb gondviselését, ellenőrzését is.

A hálózati elvnek gyakorlatban történt bevezetése elvi síkon megoldotta egyetemi könyvtáraink általános gyűjtőköri problémáját. A hálózat az egyetemi könyvtárral együtt alkot egy szakkönyvtári egységet, s az oktatás-kutatás jellegéhez mért "általános" gyűjtőköri követelményeknek egységben tesz eleget. Ily módon - véleményünk szerint csak ily módon - maga az egyetemi központi könyvtár is
⁺ Az 1956. évi 5. sz. törvényerejű rendelet, valamint az annak végrehajtásáról szóló 1018/1956. sz. MT határozat.

képesé válik szakkönyvtári feladatok elmélyültebb megoldására.⁺ Elvi válságról tehát valóban nem lehet beszélni.

Szervezeti sikon - mint általában - már sokkal több a nehézség, s ha egyáltalán beszélünk "válság"-ról, akkor csak szervezeti válságról lehet beszélnünk. E szervezeti nehézségek legmagasabb szinten abban lelik magyarázatukat, hogy az egyetemi könyvtárhálózati elv kimondása nem járt együtt általános érvényű gyakorlati áttétel megvalósításának kísérletével. Az egyetemi könyvtárak - sokféle lehetőségeiktől függően - hamarabb vagy később, kisebb vagy nagyobb intenzitással és kitartással tettek eleget, igyekeztek eleget tenni a hálózati elv támasztotta követelményeknek. Így pl. a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára igen jelentős külön pénzügyi lehetőségek felhasználásával hamar tudott intenzív hálózati szervezetet, s ami a legfontosabb: egyetemi központi címjegyzéket kiépíteni.⁺⁺

⁺ Az általános gyűjtőkörnek az egyetemi könyvtárakkal kapcsolatos illetén értelmezését szerző egyetemes érvényűnek tartja, azzal a megszorítással, hogy vidéki egyetemi könyvtáraink - tekintettel a könyvtári ellátottság alacsonyabb fokára, a megyei könyvtárak tudományos könyvtári funkciójának tisztázatlanságára és a tájkönyvtári funkciókra - egyelőre kénytelenek bizonyos mértékű "általános" jellegű gyűjtőkört ellátni.

⁺⁺ Móra László: Segédkönyv az egyetemi könyvtárhálózati

Az 1959. évi szegedi egyetemi könyvtári konferencia előkészítő bizottsága felismerte az egységes szervezés hiányában rejlő nehézségeket, a konferencián kiküldött munkabizottság részletes javaslatban mutatott rá a megoldandó kérdéscsoportokra, azonban a megoldás terén egyetemi könyvtáraink még mindig az egyéni kísérletezés útján tapogatódnak. Ugy érezzük, kötelességünk e gátló körülmények belső okaira rámutatnunk, hogy így a valamennyiünk által óhajtott kibontakozást könnyebben meg tudjuk találni.

*

Az egyetemi könyvtárhálózati munka milyenségét három tényezőnek: a tanszéki könyvtáraknak, ill. a tanszékeknek, a központi könyvtárnak és az egyetemnek egymáshoz való viszonya szabja meg.

Részleteiben vizsgálva e tényezők korrelációjának kérdését,

I. az egyetemi könyvtár és a tanszéki könyvtár viszonyát illetően megállapíthatjuk, hogy azt a következő alapelvek szabják meg:

munkához. Bp. 1960. (Budapesti Mészai Egyetem Központi Könyvtára módszertani kiadványai 3. sz.)

1. a tanszéki könyvtár fő feladata a tanszéki oktató és kutató munka szolgálata;
2. a tanszéki könyvtár része a gyűjtőköri egységet alkotó egyetemi könyvtári hálózatnak;
3. az egyetemi könyvtárnak mint hálózati központnak fő feladata a tanszéki könyvtári munka minőségi emelése a fenti célok érdekében.

A tanszéki könyvtár személyzetének (legyen az függetlenített vagy "csupán" un. mellékfoglalkozású könyvtáros) az oktatók bevonásával arra kell törekednie, hogy beszerzési, feltárási és olvasószolgálati tevékenységének egésze a könyvtárat alkalmassá tegye a fő feladat ellátására. A tanszéki könyvanyag azonban nem csupán és nem öncélúan a tanszéki munkát szolgálja: mint az egyetemi könyvkincs részének szolgálnia kell sok esetben az egyetem keretein túlmenő tudományos nyilvánosságot is. Ez részben a kölcsönzés biztosításával, részben központi feltáró eszközök létesítésével érhető el. A központi könyvtárnak mint hálózati központnak viszont arra kell törekednie, hogy se saját munkája, se a tanszéki könyvtár munkája ne váljék öncélúvá, hanem mindig az egyetemi fő feladatot tartsa szem előtt. Természetesen a jó elméleti és technikai könyvtáros-felkészültség jobban tudja szolgálni az egyetemi cé-

lokat, azonban ezeknek a könyvtártechnikai követelményeknek nem szabad öncélúvá válniuk, s nem szabad elnyomniuk a könyvtári fő feladatot, a dokumentumanyag egyetemi célból történő feltárásának munkáját.

A központi könyvtárnak tehát a lehetőséghez képest a minimumra kell csökkentenie a hálózattal szemben támasztott adminisztratív jellegű igényeket, viszont szigorúan ellenőriznie kell a fő feladat ellátásához szükséges követelmények pontos betartását. Különös gondot kell fordítania a katalógusok minőségére, a kölcsönzési fegyelem kérdéseire, valamint a leltározás megbízhatóságára. Amennyiben erre igény és lehetőség van, könyvtári szaktanfolyamok útján kell fejlesztenie a hálózati könyvtárosok könyvtártechnikai és elméleti felkészültségét.

II. Az egyetemi könyvtár és az egyetem könyvtárhálózati vonatkozása viszonyának jellegét az szabja meg, hogy

1. a központi könyvtár felel a hálózat könyvtári munkájának egészéért, azonban

2. ez a felelősség csupán az egyetemmel (tanészkezetővel és felsőbb, elsősorban kari és gazdasági vezetéssel) együtt terheli.

Ezen a téren az egyetemi könyvtár felelőssége magában foglalja - a személyzeti lehetőségektől

függően - hálózati csoport vagy hálózati referenci munkakör fenntartását, a hálózati munka tanácsadással, ellenőrzéssel történő támogatását, a kölcsönös kooperáció előmozdítását, összefoglaló jelentések készítését. A felelősséget - s ezt nyomatékosan kívánjuk hangsúlyozni - a központi könyvtár nem tudja egyedül vállalni. Az integrációs folyamat jellege, az egyetemi szervezeti keretek milyensége szükségessé teszi a felelőség megosztását. A tanszéki könyvtár beszerzési politikájáért, a könyvtár fegyelmi rendjének megtartásáért természetesen csak a tanszék gazdája, vezetője lehet felelős, s ezt a felelősséget csupán részben háríthatja át az esetleg kijelölt tanszéki könyvtári felelősre. Az egyetem központi gazdasági szerveire vár a központi könyvtár által feltárt és jelzett felszerelési hiányok pótlása, a gazdasági jellegű ellenőrzések folyamatos megtartása, a szakmai szempontból nélkülözhetetlen tanszéki könyvtári munkálatok anyagi fedezetének megteremtése.

III. A fentiek gyakorlatilag nagyjából magukban foglalják az egyetem és a tanszékek viszonyának könyvtári vonatkozásait is. Ezen a téren - alulról felfelé építve mondanivalónkat - a következőket

kell leszögeznünk:

1. A tanszék dolgozóinak és vezetőjének át kell érezniük, hogy a tanszéki könyvtár az egyetemi munka nélkülözhetetlen segédeszköze.

2. A kari vezetésnek át kell éreznie, hogy a kari könyvtári hálózat a kar által gondozott szélesebb tudományterület szerves tartozéka.

3. Az egyetem felsőbb vezetésének a fenti elveket felsőbb tudománypolitikai és pénzügyi síkon kell tudatosítania.

Az egyetemi könyvtárhálózat helyzetét megszabó tényezők korrelációjának rövid vizsgálata is - úgy véljük - meggyőzően bizonyítja, hogy egy egyetemi könyvtárhálózat működtetése nem csupán jogszabályalkotás kérdése. A jogszabályok, melyek a kérdést országosan rendezik, vagy melyek részletesen meghatározzák egy bizonyos egyetemi könyvtárhálózat belső rendjét⁺, csupán a kereteket adják meg. E kereteknek élettel való kitöltése az érdekelt tényezők közös feladata.

⁺ Így pl. saját könyvtárhálózatunk esetében: Az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtári hálózatának szervezeti és működési szabályzata. Bp. 1961. (Eötvös Loránd Tudományegyetem. Egyetemi Könyvtár. Könyvtárhálózati füzetek 1.sz. Soksz.)

Szándékosan nem - vagy csak keveset szóltunk az e funkciókkal kapcsolatos anyagi és személyzeti kérdésekről. Kétségtelen - ezt mutatják az elmúlt évek általános tapasztalatai, ezt a budapesti Egyetemi Könyvtár tapasztalata - hogy, számos igen súlyos problémát lehetett s még többet lehetne megoldani a rendelkezésre álló lehetőségek aktívabb szemléletű, jobb szervezésen alapuló kihasználásával, tanszéki könyvtárcsoportok (rokon szakmájú tanszékek kisebb könyvtárainak egy szakképzett könyvtáros irányítása alatt működő szervezeti egysége) létrehozatalával, könyvtári munkaerők átcsoportosításával. Kétségtelen azonban az is, hogy egy egyetemi könyvtári hálózat ütőképes működéséhez - különösen az oktató-kutató munkához nélkülözhetetlen feltáró-dokumentációs munkaterületen - bizonyos anyagi és személyi befektetésekre van szükség. Az ez irányú reális igények felmérése, az előfeltételek biztosítása, a rendelkezésre álló erők racionálisabb kihasználásának megteremtése a magyar egyetemi könyvtárak együttesének egyik legfontosabb feladata.

...

Tóth András: Egyetemünk könyvtárhálózatának néhány problémája. = Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei I. 1962. Tankönyvkiadó, Bp. 1962. 9-19.p.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára

Az 1826-ban alapított Akadémiai Könyvtárnak az alapítólevélben megjelölt kettős feladata - az Akadémia és az egész magyar tudomány szolgálata - ma is érvényes célkitűzése. A magyar könyvtárak 1945 után bekövetkezett hatalmas fejlődésébe az Akadémiai Könyvtár nagyon hátrányos helyzetben kapcsolódott be: könyvanyagát tekintve az élettől már régóta elszakadt, berendezése, technikai felszerelése, munkamódszere elavulttá vált, személyi és anyagi ellátottsága csekély volt.

Az MTA ujjaszervezésével új korszak kezdődött az Akadémiai Könyvtár életében is. Főnállása óta először 1950-ben jutott rendszeres ellátmányhoz, saját költségvetéshez. Ezen az alapon megindulhatott a tervszerű állománygyarapítás, a külföldi tudományos munkák nagyarányú beszerzése. Ugyancsak 1950 óta bevezették a modern könyvtári munkamódszereket. A teljesen elhanyagolt kéziratárban megkezdődött a kéziratállomány konzerválása és vásárláson alapuló rendszeres gyarapítása: állományába kerültek a régebben önálló akadémiai gyűjtemények (Széchenyi-Muzeum, Vörösmarty-szoba, Goethe-gyűjtemény), a Kisfaludy Társaság, Főtitkári Hivatal, Történelmi Bizottság kéziratai, illetőleg irattárai, 1951-ben megnyílt a kéziratári kutatóterem, 1950-ben alakult meg az

Akadémiai Könyvtár Keleti Gyűjteménye a Kaufmann-, Vámbéry-, Szilády-, Kégl stb. hagyatékok török, héber és egyéb keleti nyelvű kézírataiból, a könyvtár orientalisztikai könyv- és folyóiratanyagából. Elkészült a Keleti Gyűjtemény diszesen berendezett kutatóterme. Az Akadémiai Könyvtár megkezdte az új beszerzések publikálását periodikus jegyzékkel.

1950-52-ben megvetették alapjait az Akadémiai Könyvtár modern tudományos nagykönyvtárrá való átalakításának és speciális akadémiai funkciójú könyvtárrá fejlesztésének.

Kialakultak az Akadémiai Könyvtár fő feladatai (a magyar tudományos kutatásnak hazai és külföldi könyvekkel, bibliográfiákkal való támogatása, a magyar kutatások eredményeinek eljuttatása a külföldi intézményekhez); funkciói (tervszerű állománygyarapítás és feldolgozás, az akadémiai intézeti könyvtári hálózat kiépítése, a tudományos kiadványcsere erőteljes fejlesztése, bibliográfiai és dokumentációs szolgálat, fotolaboratórium és mikrofilm-szolgálat szervezése, önálló tudományos munka végzése); gyűjtőköre, amely megfelel az országos könyvtárügy érdekeinek, és tekintettel van az akadémiai intézeti hálózatra.

Az 1953. év második felétől kezdve egyenle-

tes fejlődéssel bontakozott ki az Akadémiai Könyvtár belső munkája. Korábbi elzárkózottságából kibontakozva, bekapcsolódott a nemzetközi könyvtári életbe (UNESCO, ASLIB, FID, az Egyetemes Tizedes Osztályozás fejlesztési munkálatai stb.) és a magyar könyvtárügyi feladatok vállalásába (pl. Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács és szakbizottságai: az állománygyarapítás koordinálása más tudományos nagykönyvtárakkal stb.).

Az Akadémiai Könyvtár könyvbeszerzési politikájában az 1950-52. évi időszakhoz képest bizonyos átalakulás következett be. Míg előbb a korábbi hiányok általános pótlása, az elavult állomány korszerű tudományos anyaggal való felfrissítése folyt, erőteljes természettudományi irányú gyűjtéssel is, addig 1953 óta a gyűjtés meghatározott irány alapján egybehangolódik az akadémiai intézeti könyvtárak és más könyvtári hálózatok gyűjtőkörével.

A könyvbeszerzés évi mennyisége meglehetősen állandó határok közt (12-13 000 kötet) mozog, vezető szempontja a minőségi kiválasztás. A beszerzés fő módjai: hazai tudományos anyag kiválasztása a köteles példányokból, külföldi vásárlás és csere, válogatás a nemzeti tulajdonba vett könyvanyagból. A folyóiratok beszerzésének alapja - az ugyancsak

jelentékeny előfizetések mellett - a korábbi gyakorlathoz hasonlóan most is a külföldi tudományos intézetekkel folytatott csere, ezért a kurrens periodikák száma a külföldi cserekapcsolatok kiépítésével párhuzamosan évről-évre erősen növekedett.

A könyvtári állomány növekedése:

1951	527 035 kötet	
1955	603 199 "	
1960	689 034 "	
1964	769 458 "	ebből

626 419 kötet könyv, 143 039 kötet folyóirat. Ehhez járul még mintegy 300 000 kézirat és több mint 6000 mikrofilm.

A helyben olvasók és kölcsönzők száma, noha már 1950-1953-ban is ugrásszerűen növekedett, 1954-1964 közt majdnem megkétszereződött. A használt könyvtári egységek száma még erősebben növekedett, annak ellenére, hogy a könyvtár megszüntette a közművelődési funkciókat: olvasótermeit csak tudományos munkával foglalkozók számára tartotta fenn. Kutatókönyvtári jellege domborodik ki abban, hogy ma már egy-egy olvasója átlagban számítva alkalmenként egyszerre 6-7 dokumentumot vesz a kezébe. A kutatók gyorsabb ellátása érdekében a könyvtár 1957 óta közvetlenül maga intézi a bel- és külföldi könyvtár-

közi kölcsönzést. (1964-ben 2034 volt a belföldi és 451 a külföldi átkölcsönzés).

Az olvasóforgalom növekedése:

helybenolvasók és

kölcsönzők száma:	1951	11 681
(használati alkalom)	1955	26 354
	1960	25 444
	1964	42 420

használt

dokumentumok:	1951	31 783
	1955	78 703
	1960	124 598
	1964	246 879

Elsősorban a kutatók igényeit, de egyszersmind a könyvtár állománygyarapítását és értékes kéziratainak, könyvnikumainak védelmét is szolgálja az 1953-ban megszervezett mikrofilmtár és fotolaboratórium. 1957-58-ban az UNESCO 7000 dollár értékű fotófelszereléssel gyarapította a laboratóriumot, amely ma már nemcsak Magyarország, hanem Közép-Európa egyik legjobban felszerelt ilyen intézményévé vált. A teljesített rendelések száma 1957-től 1964-ig évi 734-ről 2746-ra növekedett. Az utolsó

évben a mikrofilmeket használó kutatók száma 533, az olvasott filmeké 849, a készített mikrofilmfelvételek mennyisége 238 025, a fotokópiáké 31 153 volt. A mikrokönyvtár legolvasottabb darabjai a külföldről beszerzett filmek (magyar vonatkozású kódexek és más kéziratok, könyvek, orientalisztikai kéziratok). A mikrofilmszolgálat intenzíven támogatja az Akadémia keretein kívül folyó kutatást is (pl. folyóiratcikkek másolatainak készítésével), és módszertani segítséget nyújt hazai intézményeknek. 1959-ben itt készült az első magyarországi mikrokártya-kiadvány. 1961-ben az UNESCO un. társult intézménye (Associated Library Project) lett.

1953-ban létrejött a tájékoztatási és bibliográfiai osztály. Az írásbeli és szóbeli információkon kívül az osztály különféle kartoték-nyilvántartásokat (pl. 1955 óta az akadémikusok bibliográfiáját), bibliográfiai kiadványokat készített, figyелőszolgálatot végzett. De mindennél jelentősebb volt működésében az a fordulat, amikor 1960 óta új akadémiai feladatként megkezdte a tudományszervezési dokumentáció és tájékoztatás megszervezését, 1961 óta pedig évenként 6 számban, ma már 750 példányban kiadja a "TÁJÉKOZTATÓ a tudományos kutatás tervezésé-

nek, igazgatásának és szervezésének nemzetközi irodalmáról" c. dokumentációs folyóiratot. (1965-től, az V. évfolyamtól kezdve "Tudományszervezési Tájékoztató" címmel jelenik meg.) A folyóirat első négy évfolyamának terjedelme 225 szerzői iv volt. A kiadvány iránt hazai és külföldi intézmények részéről is állandóan növekvő érdeklődés mutatkozik. A tudományszervezési dokumentáció 1961 óta az egész könyvtár gyűjtőkörének lényeges bővülésével is járt, mert szükségessé tette a tudománypolitikai, főleg a tudományszervezési irodalom rendszeres és minél teljesebb beszerzését.

Rendkívül erős fejlődésen mentek át a könyvtár különgyűjteményei. A kéziratár a régi bonyolult szakok szerinti széttagolás helyett rátért a hagyatékok együtt-tartásának elvére. Egyre jobban kifejlesztette a széles körű, aktív gyarapítást, s így, elsőrendű feladatának megfelelően, a tudóshagyatékok egész sorát tudta biztosítani a kutatók számára (a nagyrészt történetirói hagyatékok mellett sok más tudományterületet érintő, pl. irodalomtörténeti, filozófiai, közgazdasági, földrajzi, természettudományi hagyaték és kéziratcsoport). Nem hanyagolta el, régi hagyományainak megfelelően, az irói kéziratok

és hagyatékok gyűjtését sem. Csak néhány név az újonnan beszerzett legjelentősebb kéziratok szerzői közül: Arany, Vörösmarty, Ady, József Attila, Bartók, Balázs Béla, Babits, Mikszáth, Móricz, Komját Aladár, Kossuth, Széchenyi - továbbá Szentgyörgyi Albert, Werner Heisenberg, Wigner Jenő, Hevesy György Nobel-díjasok. Nagy gondot fordított a kéziratok megfelelő tárolására, konzerválására. Azonkívül, hogy kódexállományát is néhány darabbal gyarapította, felállította és rendszeresen fejleszti (főleg a könyvkonzerválás során táblákból előkerülő darabokból) kódextöredék-gyűjteményét. Saját kutatótermének forgalma igen erősen megnövekedett. Ebben jelentékeny része van annak, hogy a TMB a kéziratárnak adja át a kandidátusi és doktori disszertációk un. őrzött példányait, és hogy az anyagfeltárás érdekében is több kezdeményezés történt: a disszertációkatalógus kiadása, valamint egyes állományrészeket, újabb beszerzéseket ismertető kiadványok és közlemények megjelentetése.

Új különgyűjteményként szervezte meg a könyvtár 1954-ben a Régi Könyvek Gyűjteményét. A következő években megtörtént a teljesen elhanyagolt állapotban levő és nagyrészen még nyilvántartással sem rendel-

kező ősnymtatvány-gyűjtemény rendezése, pontos meghatározása és katalogizálása (10 év alatt 52 művel gyarapodott). Megindult a régi magyar könyvek rekatalogizálása. Az 1501-1550 közt megjelent könyveknek a könyvtár raktári állományából való kiválasztásával létrejött az un. antiqua gyűjtemény. Folyamatos rekatalogizálás és új beszerzések útján (főleg a nemzeti tulajdonba vett anyagból való válogatással) fokozatosan alakult ki az 1800 előtt külföldön és 1850 előtt Magyarországon megjelent könyvek részlege. 1954-ben a könyvtár szervezte meg az országban először a rendszeres és nagyarányú könyvkonzerváló-restauráló munkát. 1951-1964-ben 1434 régi könyvet, 2895 kéziratot konzervált.

A Keleti Gyűjteménynek legjelentősebb gyarapodása volt Stein Aurél 51 ládányi hagyatéka 1957-ben. Speciális orientalisztikai könyv- és folyóirat-állományát a korábbi alapokon rendszeresen fejlesztette, és a hazai orientalisztikai kutatás könyvtári bázisává vált. A gyűjteményt - a belföldi használaton kívül - a világ minden részéről felkeresik a kutatók; a nemzetközi érdeklődés kifejezője volt az UNESCO támogatásával nemzetközi használatra megjelentetett orientalisztikai bibliográfia.

A korábban különböző osztályok közt szétosztott munkafázisok egyesítésével 1954-ben létrejött a külön folyóirat-csoport. Az 1951-i mintegy 1550

kurrens periodikával szemben ma már mintegy 5000 áll a kutatók rendelkezésére. A folyóiratolvasó forgalmának növekedése a legnagyobb a könyvtár olvasótermei közt. 1964-ben már 1294 folyóiratról 16 043 másolatot továbbított a kutatók rendelkezésére. Az állományt feltáró saját külön katalógusán kívül elkészítette az Akadémiai Könyvtár és az intézeti könyvtárak kurrens külföldi periodikáinak sokszorosított jegyzékeit.

Az Akadémiai Könyvtár legfiatalabb különgyűjteménye az 1964-ben megszervezett Akadémiai Levéltár. Célja az MTA és a felügyelete alá tartozó intézmények iratanyagának őrzése és feltárása. A fond- és állagjegyzék már elkészült.

Technikai részlegként 1957-ben létesítette az Akadémiai Könyvtár saját könyvkötészetét.

A cseretevékenység, amely az Akadémiai Könyvtárnak már alapítása óta egyik fő feladata volt, az Akadémia újjászervezése után, különösen pedig az elvi tisztázások éve, 1953 után hatalmas lendületet kapott. Ettől kezdve a csere nemcsak devizamentes (és mindig erősen pozitív mérlegű) beszerzést jelent (a periodikák 75-80%-a érkezik így), hanem tudomány- és művelődéspolitikai funkciót is betölt.

Célja egyrészt a világ minden táján folyó tudományos kutatások módszereinek és főbb eredményeinek összegyűjtése, másrészt a magyar - főként akadémiai - kutatási módszerek és eredmények rendszeres eljuttatása külföldre. Emellett szem előtt tartja a fejlődő országok megsegítésének elvét is. 1954-től kiépült a hagyományos folyóiratcsere mellett a rendszeres könyvcseré is (a könyvbeszerzés 40%-a már ilyen). 1955-ben létrehozta, 1956 óta maga kezeli a könyvtár a későbbi évek cseréjét megkönnyítő akadémiai kiadványtartalékot.

Az akadémiai kiadványok (elsősorban az idegen nyelvű Acta-k) kétoldalu megegyezésen alapuló cseréjén kívül végrehajtja az államok közti kulturális cseréből eredő feladatokat, támogatja az intézeti könyvtárak külföldi cseréjét. A cserekapcsolatban részt vevő országok száma 1954-től 1964-ig 67-ről 101-re, az intézményeké 1075-ről 2375-re, az egy év alatt beszerzett könyvek mennyisége 4450-ről 8520-ra, a periodikáké 1899-ről 4802-re növekedett.

A csere fejlődése:

országok száma:	1954	67
	1960	91
	1964	101

intézmények száma:	1954	1075
	1960	1852
	1964	2375

a cserébe kapott

könyvek száma:	1954	4450
	1960	8242
	1964	8520

a cserébe kapott

periodikák száma:	1954	1899
	1960	3786
	1964	4802

Közös akadémiai igényeket elégített ki az Akadémiai Könyvtár az intézeti könyvtári hálózat megszervezésével és az intézeti könyvtáraknak nyújtott támogatással is. Az Akadémiai Könyvtár 1953-ban kezdett először foglalkozni az akkor meglévő 11 intézeti könyvtárral mint könyvtári hálózattal. Ez a hálózati munka (állománygyarapítás támogatása stb.) az 1955-i hálózati felmérés után vált rendszeressé. A hálózati funkciók teljes kibontakozása az 1960. évi elnöki utasítás alapján történt meg. 1962-ben elkészült és jóváhagyásra került a hálózati könyvtárak szervezeti szabályzata és ügyrendje; a legfon-

tosabb vonatkozásokban egységes módszereket sikerült bevezetni. Az Akadémiai Könyvtár végzi a hálózat számára a külföldi könyv- és folyóiratrendelések egyeztetését és lebonyolítását. Létrejött az akadémiai intézeti könyvtárak központi katalógusa (jóllehet nem teljes, de máris többirányú tájékoztatást nyújt): megjelent kurrens periodikáik jegyzéke. 1964-re a hálózatba tartozó könyvtárak száma 45-re nőtt. Állományuk 438 074 kötet könyv, 137 569 kötet folyóirat, 109 905 egyéb dokumentum, összesen 685 548 egység: az 1964 évi gyarapodás 8,5%-os volt.

Az Akadémiai Könyvtár tudományos munkát is végez.

1957-ben indult "A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei" c. sorozat, amelyben jórészt a könyvtár munkatársainak folyóiratcikkei jelentek meg. Jelenleg a sorozat 46. száma van sajtó alatt.

E sorozaton kívül 1962-től jelenik meg "Az MTA Könyvtárának Mikrokiadványai", melynek eddig öt száma jelent meg. Továbbá időszakos kiadványa a már említett "Tudományszervezési Tájékoztató". Ezen kívül több önálló mű is megjelent, pl. az UNESCO-támogatással készült "Hungarian publications on Asia

and Africa 1950-1962", "Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa 1952-1961".

A könyvtár kiadványtevékenysége a saját gyűjteményeinek feltárása által kiterjed az Akadémia és a könyvtár történetére, a tudománytörténetre, az irodalom- és történettudományra, a tájékoztató munkák és könyvtári segédkönyvek megjelentetésére. A könyvtár tudományos tevékenysége keretében munkatársai közreműködnek a klasszikusok kritikai kiadásában.

A legnagyobb problémát az egész elmúlt időszakban a megfelelő raktári férőhely katasztrofális hiánya okozta.

Az Akadémia elnökségének döntése nyomán 1963-ban megindultak egy új könyvtári épület tervezési munkái.

A megjelent tudományos publikációk száma:
1950-54 között kötet, füzet 2, folyóiratcikk 1;
1955-59 között kötet, füzet 24, folyóiratcikk 69;
1960-64 között kötet, füzet 42, folyóiratcikk 132.

1950-1964 között 6 különféle periodikus kiadvány (beszerzési jegyzékek, bibliográfiai szemlék) 116 füzetben; dokumentációs folyóirat 1961 óta 24 számban.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. = Melléklet a Magyar Tudományos Akadémia elnökségi beszámolójához a CXXV. közgyűlésen. Bp, 1965. Akad.Ny. 213 p. 155-160.p.

CSÜRY ISTVÁN

Összefoglaló jelentés

a Debreceni Egyetemi Könyvtár 1966. évi működéséről

A működés általános jellemzése

Célok és feladatok

Az egyetemi munka korszerű szolgálata meg kívánja, hogy integrálódás menjen végbe a megismerő folyamat alkotó és kommunikatív mozzanatai, a kutatás és a közlés, az orális és az irodalmi uton végbemenő oktatás ill. tanulás, az irodalom közvetítése és felhasználása közt: hogy a könyvtári munka az egyetem primér funkciórendszerének természetes, szerves részévé váljék. A funkcionális feloldódással dialektikus egységben, ugyanakkor világosan el is különülnek és munkamegosztásos alapon sajátos szakmai jelleget és önálló szervezeti formát öltenek a rögzített információ megszervezésével, közvetítésével és megőrző átszarmaztatásával kapcsolatos, szűkebb értelemben vett könyvtári teendők. Mindkét vonatkozásban meghatározó erejük az egyetem falain tulmutató, időszzerű társadalomtörténeti és tudománytörténeti tényezők, ezek közt is legfőképpen az irodalmi áradat néven ismert jelenség, valamint a kutatási irodalom nagy foku specializálódása és komplexitása. E tényezők egyfelől a legmodernebb

technikai és szervezésbeli lehetőségek felhasználását sürgetik, másfelől megkövetelik az érdemi könyvtári teendők tudományos szinten és felkészültséggel történő végzését, sőt alkotó jellegű tudományos feladatkénti ellátását. Ugyanilyen sürgető és ösztönző módon érezteti hatását a könyvtárügy területén s az egyes könyvtári intézmény munkájában az általános fejlődés, közelebbről az a - temelésünk és közéletünk egészét átható - korszerűsítési törekvés, amely az MSZMP és kormányunk politikája nyomán hazánkban kibontakozik, s amit összefoglalóan mint gazdasági mechanizmus reformját emlegetnünk. A társadalmi fejlődés ez általános tényezői - társulva az Egyetem irodalomszükségletének kielégítése terén jelentkező konkrét problémákkal - egy idő óta, de különösen a beszámoló évében közvetlen követelményként vetik fel mindazoknak a korszerűsítési elképzeléseknek a realizálását, amelyekkel nemrég csak mint távlati, részben a költségvetési feltételektől függővé tett tervekkel foglalkoztunk.

Ugyanakkor - éppen az említett gazdasági reformtörekvések célkitűzéseinek és irányelveinek ismeretében - az is nyilvánvaló lett előttünk, hogy

nem a lineáris létszámemelésben s a kvantitatív fejlesztés egyéb módozataiban kell keresnünk az előrelépés lehetőségét. Olyan tervek kidolgozását kell magunk elé tűznünk, amelyek egyfelől a jelenlegi erőforrásokkal számolnak, ismételten és gyökeresen vetik fel azok kiaknázásának, optimális felhasználásának követelményét, és amelyek éppen ezért nem annyira többletfeladatok vállalását teszik lehetővé, mint inkább a jelenleg ellátott feladatmennyiség belső arányainak megváltoztatását, a jelentkező társadalmi szükségletek irányának, súlyának megfelelően. Tekintetbe kellett továbbá vennünk, hogy a Könyvtár jelenlegi működés módja és teljesítményszintje megfelel az e téren országszerte kialakult sztenderdeknek és minőségi követelményeknek. Viszonylag előrehaladott pozícióból kell tehát tovább lépünk, amelynek megtartásáról a reformok során gondoskodunk kell. A körültekintő előrehaladás egyik alapfeltétele, hogy a tervek a kollektíva egyetértésével és együttműködésével valósuljanak meg. A jelentés évét - ennek megfelelően - olyan időszaknak szántuk, amelyben, a működés eddigi menetének megtartásával, megtörténik a tervtanulmány formájában közzétett reformelképzelések kollektív megvitatása, részleteiben való kimunkálása, bizonyos új

megoldásoknak gyakorlati kipróbálása és - nem utolsó sorban - a munkatársak megnyerése a reformok ügyének. A tervtanulmány a következő célkitűzéseket állította /egyelőre főleg megvizsgálásukat és kimunkálásukat s csak szerény mértékben realizálásukat/ a Könyvtár elé:

1. A tudományok specializálódása által sürgetett ún. vertikális organizációs vonal kialakítása a Könyvtár szervezetében, a tudományos szintű gyarapító és feltáró munkát lehetővé tevő s a kutatás és a tanulás könyvtári feltételeit egyaránt a kor színvonalán biztosító szakreferensi munkakörök megszervezésével.
2. A gazdaságos üzemeltetés követelményének a könyvtári munka elsőrendű érdemi követelményeként való megismertetése, elfogadtatása, majd e követelmény fokozott érvényrejuttatása az egy beszerzett ill. az egy forgalmazott könyvre jutó költségek csökkentésével, a könyvtárosi munka s az olvasónak nyújtandó minden rendű és rangú szolgáltatás minőségének állandó javítása mellett.
3. Modern szocialista könyvtárosi munkastilus és munkaszellem megvalósítása.
4. Egyes munkafolyamatok ésszerűsítése.

E célkitűzések megvalósítása során /amelyeket - a sokszorosításban rendelkezésre álló tervtanulmányra hivatkozva - itt tovább nem részletezünk/ eljutottunk addig, hogy néhány szakreferens az év utolsó negyedében már meg is kezdte munkáját. A kollektiva számos írásbeli javaslattal és konkrét munkavállalással juttatta kifejezésre érdeklődését a reformok iránt és készségét az új feladatok vállalására. A gazdaságosság lehetőségeinek felkutatására egyelőre még csak az elemző munka indult meg, de néhány ponton /fotolaboratórium, könyvkötészet/ már fogható és számszerűen is kifejezhető eredményeket hozott a gazdaságosság követelményének előtérbe állítása. Lényeges jutalmazási szempontként érvényesítettük a gazdaságos munka honorálását.

Gyökeres változásról vagy ugrásszerű fejlődésről természetesen egy év távlatában nem beszélhetünk, és erre - mint említettük - most nem is törekedtünk. Ennek megfelelően a beszámoló évének mint reformokat előkészítő átmeneti időszaknak teljesítményei zömmel az eddigi alapon /tehát a merőben horizontális szervezeti keretben/ jöttek létre, de - a formálódó új és a kritikailag túlhaladott régi mérkőzésével járó kísérőjelenségek mellett - az új törekvéseknek konkrét munkaeredményekben való lecsapódása is megkezdődött.

Összefoglaló jelentés a Debreceni Egyetemi Könyvtár 1966. évi működéséről. Debrecen 1967. Házi soksz. 38 p. 1-4.p.

Tájékoztatás - hálózati és módszertani munka - igazgatás

Módszertani elgondolások és tapasztalatok a
József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárában

A József Attila Tudományegyetem Központi
Könyvtára - törekedve társadalmi funkciójának mara-
déktalan betöltésére - a legutóbbi és az elkövetkező
években kísérleteket folytat az egyete-
mi oktató, nevelő és kutató tevékenységet, valamint
általában a szakproblémák megoldását hatékonyabban
támogató könyvtári munka új módjainak
kialakítása érdekében.

Φ T Pár éve látjuk már, hogy az intézmény hagyományos és viszonylag korszerű módokon és eszközökkel történt fejlesztésének (1950-től számítható) mintegy tizenhárom éves korszakát eredményekben gazdag, de a fejlesztés jellegét tekintve lezáruló szakasznak tekinthetjük. Korábban az 1961-es évet tartottuk kiemelkedő jelentőségűnek, mert fordulópontot jelentett egy, az 1950-es évek elején elindított könyvtári korszerűsítési folyamatban: ekkorra sikerült kitömnünk a mult kedvezőtlen hagyatékának nyomasztó terhei alól, akkor kínálkozott lehetőség a fejlődés további útjának kijelölésére. Ujabban a könyvtár történetének alakulása szemszögéből nézve

- az 1964-es esztendőt jelölhetjük meg az új kezdeményezések éveként. Ez évtől kezdve - az addig kifejlesztett bázisra építve - új módokon vetjük meg jövőbeni, új célkitűzéseink alapjait. Felismertük, hogy társadalmi-gazdasági előrehaladásunk, a felsőoktatás feformjai, a tudományos kutatás példátlan üteme és jellegének megváltozása könyvtári munkánk arculatának átformálását követeli.

Figyelmünket eddig főleg a tájékoztató tevékenység szakszerűbb, differenciáltabb kiépítésére, a hálózati és módszertani munka új felfogásban történő megszervezésére és az igazgatás, általában a munkaszervezés színvonalának emelésére fordítottuk. Mindvégig azt tartva szem előtt, hogy a könyvtári tartalmi munka (állománygyarapítás, feltárás, az egyetemi munkát, általában a különböző szakterületek tevékenységét segítő szolgáltatások, könyvtáron belüli kutató munka) feltételeit javítsuk.

E tájékoztatásban két jelentősebb kísérletnek:

- a tájékoztatási és szervezési csoportba foglalt munka kibontakoztatásának, és

- a kari felelősi és szakreferen-
rensi rendszer kiépítésének
elvi koncepcióiról és eddigi (még nem elégséges) ta-
pasztalatairól adunk számot.

Elvi megfontolások, gyakorlati indítékok

1. Mind a tájékoztatási és szervezési csoport
felállításakor, mind a kari felelősi és szakreferen-
si rendszer kidolgozásakor abból a felismerésből in-
dultunk ki, hogy a könyvtári munka fejlesztésének
két - kedvező körülmények között szerencsésen össze-
fonódó - útja, módja van: az egyik: a kor követelmé-
nyei által általánosan megszabott fejlődés a könyv-
tári munka korszerűsítésében, a könyvtári tevékeny-
ségben önmagában, a másik: a könyvtári tevékenység-
nek (alapszolgálatokban és szolgáltatásokban egyaránt)
a konkrét szakterületek, szakintézmények, az egyes
szaktudományok munkájához való harmonikus igazítá-
sa, a tudomány közvetlen termelő erővé válásának
időszakában az egyes szakproblé-
mák megoldásának követelmé-
nyéből fakadó könyvtári fej-
lődés.

2. A másik felismerés - és az egyetem vezetése által megfogalmazott igény - pedig az, hogy az egyetemi könyvtári munka fejlesztésének, folytatásának irányát az eddiginél szervezesebben kell az egyetem konkrét szaktevékenységéhez kapcsolni, az eddiginél intenzívebb kapcsolatokat kell kiépíteni a karokkal, intézetekkel, a tanszékekkel, hatékonyabban kell módszertani munkával segíteni a tanszéki könyvtárakat, a tájékoztató tevékenységet elsősorban az egyetemen művelt tudományágakban kell kialakítani, a könyvtár saját kutatási feladatait pedig szolgáltatásainak vonalában kell kijelölni.

3. További elvi megfontolásunk az, hogy nem kétséges előttünk az általános tudományos könyvtár létjogosultsága, sőt ilyen tudományos könyvtár létét, szükségességét mind a tudományok differenciálódása (az egyes szűkebb szakterületeken működő tanszékek egyre inkább csak a speciális szakkönyvtári bázist teremthetik meg maguknak, ezért nem nélkülözhetik a központi könyvtár anyagát), mind a tudományok integrálódása (profiljukban érintkező, ölelkező tanszékek a központi általános tudományos könyvtárban találhatják meg a közös érdeki irodalmat,

egyre fokozottabban igényelhetik a központi könyvtár egyeztető szerepét) csak akárhúzza, fokozza, mégis vagy éppen e jelenségekkel összhangban az általános tudományos könyvtár tartalmi bázisán és formai keretei között munkánkat az általános könyvtári feladatok maradéktalan ellátása mellett a szakkönyvtári tevékenység irányában kell fejlesztenünk, a szakosított könyvtári munka kibontakoztatására kell lépéseket tennünk.

4. Gyakorlati tapasztalatokból szűrhető le az az igény továbbá, hogy az egyes hagyományos könyvtári osztályok napi tevékenységével összefüggő szolgáltatásokat (gyors, spontán tájékoztatás, információ a személyes kapcsolatok révén, alkalmi segítség a tanszéki munkatársaknak könyvbeszerzés terén stb.) ugyan fenntartva, sőt a szakreferensek révén -, akik egyébként a különböző osztályokon, különböző könyvtári posztokon teljesítenek szolgálatot - decentrizáltabban, tagoltabban, kiterjedtebben, minél több munkatárs bekapcsolásával fejtsük ki tájékoztató tevékenységünket, de az egyetemi élet igényeinek felderítésére, a más tudományos tájékoztatási apparátusokkal való együttműködésre, tájékoztatási bázis

megteremtésére, a tájékoztatás hatékonyságának fokozása érdekében a rendelkezésre álló szakemberek összefogására, a könyvtár egésze tájékoztatási hatáskörének mérésére egy külön tájékoztató-dá si, tájékoztatási egységet, mintegy könyvtári információs központot szervezzünk.

5. Több év tapasztalatából szüriük le továbbá azt a következtetést, hogy egy egyetemi könyvtári hálózatban egy ugynevezett hálózati referensre való hagyatkozás csak formális megoldása a központi könyvtár hálózati tevékenysége megszervezésének, komplexebben jelentkeznek az egyetemi könyvtári hálózat részéről a választváraó kérdések, mintsem hogy egy bármilyen sokoldaluan felkészült könyvtáros azokat meg tudja válaszolni. Sőt, aza felismerés érdeklődött meg bennük, hogy a szaktanszéken felmerülő problémák nem tisztán könyvtári módszertani kérdésként jelentkeznek, hanem minden esetben az illető tanszék szakproblémáival, a szaktudományi kérdésekkel egybekapcsoltan.

A megoldás módja, előnyei

Az előzőkben felsorolt felismerések, gyakorlati tapasztalatokból leszűrt következtetések követeltek olyan megoldást, amelyben kifejezésre és érvényre jut az egyetemi könyvtárnak az a törekvése, hogy - a tájékoztató tevékenység számára biztosítsa a hálózat anyagának teljes használatát;

- a tagkönyvtárak munkájának módszertani egysége érdekében hathatós lépéseket tegyen;

- közvetlenül és differenciáltan nyújtson segítséget a tanszékeken is folytatandó tájékoztató munka lehetőségeinek megteremtéséhez;

- a könyvtár vezetését közvetlenül és szervezeten kapcsolja a karokhoz, miáltal biztosítja a kölcsönösen felmerülő igények érzékelését és érzékeltetését.

Az előkészítés során arra a meggyőződésre jutottunk, hogy könyvtárunk funkciója csak akkor teljesedhet ki, ha a könyvtárban eddig is folyó tájékoztató, hálózati-módszertani és igazgatási munka középpontjába a fenti célkitűzéseket állítjuk, ha az e területeken hagyományos módon foló munkát e felfogással töltjük meg az egyetemi élet követelményei szerint tartalommal, ha ezzel az elviséggel

küzdjük le az eddigi sok tekintetben formális, prakticista, sokszor egyoldalúan öncélú könyvtári, vagy még rosszabb esetben bürokratikus megoldásokat.

A feladatok végiggondolásakor, a célok kitűzésekor világossá vált, hogy - különösen a mi könyvtárunk körülményei között, ahol az egyetem méreteihez képest aránytalanul kevés a központi könyvtár létszáma, de mégis főleg elvi okokból - az eddig különálló tájékoztatási, hálózati-módszertani és igazgatási munkafolyamatok egységesítése, összefogása lehet a célravezető megoldás. Az előnyöket abban láttuk, hogy ilyen összefüggésekkel a hálózati-módszertani munka alapokat, szervezeti formákat nyújthat az egész hálózatra épülő és kiterjedő tájékoztató tevékenységhez, az egyetemi életből vagy általában a szakproblémákból fakadó, vagy azokkal közvetlenebb összefüggésben álló tájékoztató munka pedig megtermékenyítheti a hálózati-módszertani tevékenységet, megóvja azt az üres módszertani, vagy formális adminisztratív megoldásoktól, az igazgatás, szervezés figyelmét az egyetemi élet valóságos problémáira irányítja.

1964 végén, 1965 elején megérett a helyzet arra, hogy - a szakreferensi munkára nevelés jegyében az elmúlt években alkalmanként adott feladatok

értékelése, a szaktájékoztatás feltételeként szóba jöhető szakkáderek kijelölése, a tájékoztató, hálózati-módszertani és igazgatási-szervezési munkára alkalmas munkatársak kiválogatása után - megtegyük az intézkedéseket a szervezeti formák kialakítására. Nyilvánvaló volt, hogy a kari felelősi és szakreferensi rendszer kidolgozása, működésének beindítása és a tájékoztatási és szervezési csoport szervezése nemcsak párhuzamosan, egyidőben, hanem a szükséges összefüggések megteremtésével végezhető el.

E két összefüggő feladat végrehajtása, az elgondolások érvényre juttatása, nem ment minden tekintetben simán, máig sem működik kellő hatásfokkal még, a begyakorlottság még nem jellemzi egyformán mindkét apparátust, holott feltételezik egymást.

A s z a k r e f e r e n s i f e l a d a t o k r a nevelés kezdődött korábban könyvtárunkban. A kiszemelt munkatársak már több próbatételen estek át. A korábbi években még meglévő nagymennyiségű feldolgozatlan, sőt ömlesztett könyvanyag rendezésében használtuk fel először munkatársainak a könyvtárosi szaktudás melletti speciális felkészültségét. Résztvettek már az olvasótermi segédkönyvtár szakcsoportjainak felülbírálásában, anyagának korszerűsítésében. Az elmúlt években - a to-

vábbképzés keretében - speciális referálási feladatot kaptak: beszámoltak egy adott tudományág feladatairól, helyzetéről, legfontosabb segédkönyveiről, referáló lapjairól, valamint arról, hogy az adott szaktudományt egyetemünk mely tanszékein művelik, személy szerint az egyes oktatók, kutatók milyen témán dolgoznak. Mégis azt kell mondanunk, hogy a szakreferensi együttes foglalkoztatása ma még nem elég intenzív. Örvendetes, hogy a könyvtári személyzet szakmai összetétele kedvezően alakult a szakreferensi munkára alkalmassá váló szakemberek bekerülésével, akiknek azonban a könyvtárosi ismeretekben kell még gyarapodniuk, vagy ha könyvtáros képesítéssel már rendelkeznek, az egyetemi élet és könyvtárunk belső adottságaival kell még jobban megismerkedniök, a helyi viszonyok ismeretével kell felfegyverkezniök. Nehezíti a szakreferensek ütőképes gárdává szervezését, szakreferensi komplex feladatkörük kiteljesedését az a körülmény, hogy egy részük a különböző osztályokon kell ellássa elsősorban napi, folyamatosan jelentkező feladatait.

Az eddigi szakreferensi feladatok kijelölése sajátosságot mutat, sokban eltér a külföldi könyvtárakban tapasztalható feladatmeghatározástól. Külföldön elsősorban a belső könyvtári munkában nem

könyvtári szakkérdésként jelentkező, szaktudományi problémák felmerülése esetén foglalkoztatják a különböző felkészültségű szakembereket, kevéssé tevékenykednek a tanszékekkel való együttműködés a tanszéki könyvtári munka fejlesztése érdekében. Könyvtárunkban úgy alakult, hogy szakreferenseink figyelmét először a tanszékeken folyó munkára, a tanszéki könyvtári tevékenységre irányítottuk. Megítélésünk szerint ennek az az előnye, hogy egyfelől a könyvtáros szemléletben kedvező fordulatot hozhat az eddigi befelé fordulás leküzdésében, a tanszékeken folyó munka ismeretét, a tanszéki munkatársakkal való személyes megismerkedést eredményezi, másfelől később a belső könyvtári munkában végzendő szakreferensi munkához a könyvtáron kívül szerzett tapasztalatok sok inspirációt nyújthatnak.

Az a körülmény, hogy a kari felelősök (illetve a központi tanszékek felelőse) a központi könyvtár osztályvezetőiből adódnak, a korábbi hálózati referens beosztásához képest magasabb szintre emeli a karokkal, tanszékekkel való együttműködés színvonalát, növeli az osztályvezetői testület egyetemen és könyvtáron belüli szerepét, az osztályvezetői munka felelősségét, jelentőségét, fejleszti az osztályvezetőknél az igazgatásban való közreműködé-

sét, segíti az egyetemi feladatok felismerésében az egységes felfogás kikovácsolását.

A szakreferensek foglalkoztatása mozgósítja azokat az erőket, akikre a napi könyvtári alapműveleteken kívül, felül számítani lehet, perspektívát ad a fiatalok számára könyvtári előrehaladásukhoz, szaktudományi ambícióikhoz.

A tájékoztatási és szervezési csoport - amely 1964. november 1. óta működik - feladata, hogy - elsősorban a szakreferensek tevékenysége alapján - a már vázolt, korábban különálló tájékoztatási, hálózati-módszertani és igazgatási munkafolyamatokat egybekapcsolja.

Az eddig az olvasószolgálati osztály keretei között folyó tájékoztató tevékenységet technikai és tudományos tájékoztatásra választottuk szét. Utóbbit (az irodalomkutatással együtt), a szakreferensek tevékenységével is számolva, az új csoport feladatai közé soroltuk. Ugyanígy ide tartozik a tájékoztató segédkönyvtárak gondozása, az elsőéves hallgatóknak a könyvtár használatába való bevezetése, a könyvtárpropaganda. A szakreferenseknek a hálózati munkába való bevonása az eddigi hálózati felelőst oly mértékben tehermentesítette, hogy -

a tájékoztatási és szervezési csoport keretein belül - a szakreferensek hálózati munkájának irányítása mellett a módszertani tevékenységet mind a hálózat, mind a központi könyvtár vonatkozásában vállalni tudja. Ezzel sikerült megteremtünk a belső módszertani munka eddig hiányzó személyi feltételét, s egyben biztosítanunk, hogy a könyvtári belső és külső módszertani tevékenységben egységes szempontok érvényesüljenek. A módszertani és tájékoztató munka, valamint az igazgatásban való közreműködés következtében a csoport feladatai közé tartozik a legtágabb értelemben vett nyilvántartási bázis kiépítése, illetve az adatok, információk gyűjtése és feldolgozása, olvasásselemezés, könyvtárszociológiai vizsgálatok stb.

Szervezetileg az új csoport közvetlenül a könyvtár igazgatójának rendelkezése alatt áll. Ezzel kívánjuk biztosítani, hogy a csoport valamennyi osztály és valamennyi munkaterület eredményeire támaszkodhassék, illetve, hogy minél közelebbi kapcsolatot tarthasson az igazgató közvetlen irányítása alatt álló kari felelősökkel.

Megítélésünk szerint: a t á j é k o z -
t a t á s i é s s z e r v e z é s i c s o -
p o r t b a f o g l a l t m u n k a k i b o n t a k o z -

tatása és a kari felelősi és szakreferensi rendszer kiépítése távlatot adhat a tudományos igényű tájékozódás, tájékoztatás és a hálózati-módszertani munka szerves összefonódásához; a hálózati, módszertani tevékenységet kiemozdithatja az adminisztratív ügyintézés színvonaláról.

Havasi Zoltán: Tájékoztatás - hálózati és módszertani munka - igazgatás. -(Bereczky László:) A módszertani szolgáltatások a tudományos és szakkönyvtári hálózatokban. Bp. 1966. 159-170.p.

szné

A Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára

1./ A Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára 1951 szeptember 8-án, az egyetem ünnepélyes megnyitása alkalmával a nyilvánosság számára is hozzáférhetővé tette helyiségeit s ilyenformán Budapesten új szakjellegű könyvtár kezdte meg működését, mely egyúttal s elsősorban a Közgazdaságtudományi Egyetem munkájának támogatására hivatott. Ez a körülmény, továbbá az a tény, hogy könyvtárunk az ötéves terv eddigi legnagyobb könyvtári létesítménye, indokoltá teszi, hogy a magyar könyvtárosok számára folyóiratunk hasábjain röviden ismertessük a Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárát.

2./ Könyvtárunk a legfiatalabb magyar egyetemi könyvtár s formális megalakulása - ebben a minőségben - az egyetem szervezésével, 1948 október elsejével esik egybe. Természetesen története könyvtári szempontból komoly előzményekre tekinthet vissza, mert alapanyaga és egyúttal őse a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtára, mely 1850-ben keletkezett s 1948-ban elérte a csaknem 90.000 kötetet. A kamarai könyvtár - bár természetesen a tőkés gazdálkodás céljait volt hivatva elősegíteni - szakmai szempontból haladó hagyományokkal is rendelkezett,

hiszen az évszázad elején - mielőtt a Fővárosi Könyvtár vezetését átvette volna - Szabó Ervin volt a könyvtárosa. Szabó Ervin nevéhez fűződik a könyvtár korszerű rendezése, a Dewey-féle tizedes osztályozás bevezetése, az eddigi anyag átszakozása, nyomtatott katalógus közrebocsátása stb.

Időközben - mindenekelőtt Szabó Ervin távozása után - a kamarai könyvtár mennyiségi gyarapodásával nem tartott lépést a könyvtár minőségi fejlődése s néhány szakmailag is jólképzett könyvtárosának erőfeszítése ellenére is a "hivatali" jelleg uralkodóvá vált a könyvtár falain belül.

Ezen a helyzeten egyáltalán nem segített a könyvtár "előrelépése" egyetemi könyvtárrá 1948 októberében /az új egyetem szervezése a 9160/1948. Korm.sz. rendelettel történt meg/, sőt a nehézségek csak fokozódtak. A Közgazdaságtudományi Egyetem a Szerb-utcában működött, "központi" könyvtára pedig több kilométernyi távolságra az egyetemtől a Szemere-utcában. Ez a körülmény már egymagában is elegendő volt arra, hogy a könyvtárat éppen saját egyeteme ne tudja használni. De maga a könyvtár is képtelen volt megfelelni a nyilvánosság és a közhasználat követelményeinek: sötét, szűk, egészségtelen helyiségekkel rendelkezett, három helyisége közül

kettő raktár, dolgozó szoba és olvasóterem volt egy-
uttal, 10-15 olvasónál többet képtelen volt elhelyez-
ni "olvasótermében", megközelítése, hozzáférhetősége
pedig - mivel épületében fontos közhivatal dolgo-
zott - csaknem lehetetlenné vált.

E "központi" könyvtár fiókja, a Szerb-utcai
órsdi épületben elhelyezett, népszerű nyelven "kari"
könyvtárnak nevezett fiókkönyvtár helyzete sem volt
kedvezőbb. Ez a könyvtár a régi közigazdasági kar
intézményeképp 1925-ben kezdte meg működését és 1948-
ban mintegy 25.000 kötet könyvvel rendelkezett; e
könyvanyag jórésze az új, önálló egyetem részére
mind tanulmányi, mind tudományos szempontból hasz-
nálhatatlannak bizonyult. 1948 októberétől kezdődő-
en egészen a Dimitrov-térre való átköltözésig a
Szerb-utcai könyvtár jelentősége és szerepe az volt,
hogy lebonyolítsa az olvasóforgalmat és könyvtári
szempontból fenntartsa a kapcsolatot az egyetem tan-
széki könyvtáraival, melyek szervezési /könyvtári/
szempontból rögtön 1948 őszétől kezdve a központi
könyvtárral akcióegységet képeztek. Tehát összefogla-
lóan: 1948 őszén, midőn jogi szempontból a magyar
könyvtári hálózat új egyetemi könyvtárral, a Köz-
gazdaságtudományi Egyetem Könyvtárával bővült, az
új könyvtár számára a következő indulási helyzet
áll elő:

a./ a Szemere-utcában, távol az egyetemtől, igen rossz elhelyezési viszonyok között, a helyszükétől szinte megbénítva, a nyilvánosságtól elzárva dolgozott az új egyetem "központi" könyvtára. Feladata nemcsak az volt, hogy önmagát és Szerb-utcai nyilvános szolgálatra berendezett fiókját ellássa a szükséges könyvekkel, hanem az is, hogy az egyetem tanszékeinek /17/ könyv és folyóirat beszerzéseit intézze, a beérkezett könyveket feldolgozza /állománybavétel, leltározás, számlák intézése, szakozás, katalogizálás/ és eljuttassa a Szerb-utcai egyetemi épületbe.

b./ a Szerb-utcában a régi "kari" könyvtár szűk, sötét helyiségeiben dolgozott az egyetem könyvtárának nyilvános szolgálata /olvasóterem és könyvkölcsönzés, egyszerűbb reference-ügyek kielégítése/. Feladatához tartozott az is, hogy a központi könyvtár által a tanszéki könyvtárak számára megküldött kiadványokat eljuttassa rendeltetési helyükre, általában könyvtári vonalon tartsa a kapcsolatot a tanszékekkel.

c./ E könyvtári szempontból komplex feladatok /egyetemi tanszékek kiadványokkal való ellátása/ megoldására a fenti széttagoltságon túl sem voltak meg a könyvtár birtokában a szükséges előfeltételek; szólnunk már a Szemere-utcai könyvtár burzsoá "kamarai"

jellegeről, elzárkózottságáról, könyvtártechnikai nehézségeiről, a Szerb-utcai könyvtár kezdetlegességéről. Mindezt csak fokozta és aláhuzta a káderhiány, helyesebben a költségvetés által megállapított személyzet teljes elégtelensége, aminek néhány kellemtelen következményét még ma sem volt lehetséges kiküszöbölni.

Egyrészt a Közgazdaságtudományi Egyetemre háruló fontos tervfeladatok, könyvtári vonalon pedig a fent jelzett indulási helyzetből adódó nehézségek szabták meg és fogják még hosszú időn át meg szabni a könyvtár munkáját. Nézzük meg tehát egyrészt a fejlődés néhány állomását, másrészt a jelenlegi helyzetet.

3./ A Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának /ezentul: KgEK/ 1948 őszétől a mai napig terjedő munkáját két periódusra kell különíteni:

a./ a könyvtár megalakulásának és szervezésének időszaka /1948 őszétől 1951 januárig/

b./ a könyvtár új épületében a decentralizált működés helyett a központosított könyvtári munka megindítása, az eddigi formálisan fennálló "egyetemi könyvtár" funkcióinak lényegi - természetesen fokozatos - megvalósítása, melynek csupán kezdetén áll jelenleg a KgEK.

OT

Nézzük meg közelebbről e két időszak feladatait, eredményeit és hiányosságait.

Az első periódust az jellemezte, hogy a kezdő lépéseit megtevő egyetemnek olyan könyvtárra volt szüksége, mely az előtérben álló oktatási feladatokat szolgálja s a központi könyvtár irányítása és könyvtártechnikai vezetése alá vonja az egyes tanzékek könyvtárait. Le kell szögeznünk, hogy ez a központosítás - bármennyire kezdetlegesnek is tűnik az első lépés - magyar viszonyok között merőben új volt s az egyetem vezetőségének világos látását s a szocialista tervgazdálkodás követelményeivel való előrelátó számolását igazolja. Alá kell húznunk, hogy ezen a területen - bár sajáttságosan könyvtári területről volt szó - az egyetem nem "szakértő" vezetősége messzebb látott, mint a könyvtári körök, amelyek hosszú időn át nem tudták felismerni ennek a kezdeményezésnek könyvtári jelentőségét s felmérni az ebből adódó feladatokat. Viszont éppen ezért a könyvtár vezetősége és dolgozói hasonlíthatatlanul nehezebb helyzetben voltak, mint a többi egyetemi könyvtár vezetői és dolgozói. A mostoha helyi körülmények merőben új típusu könyvtári feladatokkal szövődtek össze s meg kell mondanunk, hogy ezeknek a könyvtári problémáknak a kikísérletezésében a Kgek magára maradt. Ugyan-

akkor a könyvtár is csak ösztönösen nyult a feladatokhoz s nem tudta - különösen kezdetben - hatóságait mozgósítani az új feladatokból következő teendők irányában.

Mindez, amit elmondottunk, a könyvtár szervezési és költségvetési vonalán egyaránt és állandóan jelentkezett.

1949-ben hat, majd nyolc alkalmazott látta el mindazt a munkát, amit egy 17 fiókkal és tankönyvkönyvtárral /Szerb-utca!/ rendelkező egyetemi könyvtárnak el kellene látnia. Szándékosan használtuk a feltételes módot, hiszen képtelenség ezeknek a feladatoknak megfelelő ellátása ilyen személyzeti viszonyok mellett. Lényegében alig javult a helyzet 1950-ben, bár a dolgozók száma emelkedni kezdett /12, 14, majd az év végén 17 dolgozó/, de ugyanakkor az egyetem is - a fejlődésnek megfelelően - emelkedő, bár még igen szerény igényekkel lépett fel a könyvtárral szemben. Ennek megfelelően már az év elején bevezettük a Szerb-utcai nyilvános könyvtárban a két műszakos olvasótermi és kölcsönző szolgálatot este 10 óráig. Fokozta a munkát az is, hogy a könyvtár dolgozói - megismerve feladataik súlyponti kérdéseit - önmaguk is nagyobb igényeket támasztot-

tak munkájuk iránt és 1949 november 1-től felelős-
ségük tudatában csatlakoztak az egyetem intézményei
között életrehívott munkaversenyhez, mely megelőzte
a könyvtári tervezés és a könyvtárközi munkaverseny
belülről, könyvtári vonalról elinduló kezdeményezése-
it. Az 1949 őszétől lassan meginduló könyvtári ter-
vezés, a munkaverseny feltételeinek "könyvtáros"
szemmel való óvatos vizsgálata mindinkább tuda-
tosították előttünk, hogy csak szivós munkával, a
szervezési viszonyok állandó és fokozatos megváltoz-
tatásával lehet némi eredményt elérni.

... Addig is - a jelenben és a közvetlen jövő-
ben - van elég dolgunk és becsülettel helyt kell áll-
nunk szép és korszerű könyvtári létesítményünk mai
keretei között. A Közgazdaságtudományi Egyetem és
új könyvtára ötéves tervünk egyik nagy kulturális
alkotása, ezt az ötéves tervet kell szolgálnia könyv-
tárunknak és minden dolgozójának.

Haraszthy Gyula: A Közgazdaságtudományi Egyetem
Könyvtára. /Részletek/ = Könyvtárügyi Szemle, 1951.
3-4.sz. 7-18.p.

Szné

M/2

FODOR ZOLTÁN:

TIZÉVES ÉVFORDULÓ A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVTÁRÜGY
TÖRTÉNETÉBEN.

1.

Működésének tizedik évfordulójához ért s a jubileum megünneplésére készül az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ. Alkalom ez az évforduló arra, hogy közművelődési könyvtárosaink figyelme tudományos szakkönyvtárügyünknek e jelentékeny intézménye felé forduljon. Elsősorban a mai OMgK mögött álló tíz év eredményes munkája, de még inkább a könyvtár előtt álló feladatok indokolják ezt a figyelmet.

2.

A hazánk felszabadulását követő években rendkívüli érdeklődés nyilvánult meg mezőgazdasági szakembereink részéről a szakirodalom iránt. Különösen az addig egyetlen állami szerv részéről sem gyűjtött külföldi szakirodalom, s azon belül a jóformán ismeretlen szovjet szakkiadványok felé fordult a szakemberek figyelme. Ez az érdeklődés és az ennek nyomán felmerült igények hívták életre 1948 márciusában a Mezőgazdasági Tudományok Tájékoztató Intézetét. Az intézet feladata egyrészt a szovjet és más külföldi szakirodalom gyűjtése, feldolgozása és a szakemberek széles rétegeihez való eljuttatása, másrészt új eljárások és módszerek ismeretése, népszerűsítése, valamint a mezőgazdasági szakmai szer-

vek addig gyér nemzetközi kapcsolatainak kiépítése volt.

Az igen szerény keretek között - öt főnyi létszámmal és évi 30.000 forintos költségvetéssel - megindult intézet 1949-től a Mezőgazdasági Tudományos Központ tájékoztató osztályaként, majd később ismét önállóan, mint Mezőgazdasági Dokumentációs Központ működött. Kezdeti nehézségei ellenére komoly eredményeket ért el, a szakdokumentációs tevékenységhez szervesen hozzá tartozó munkákon kívül elsősorban a publikáció terén. Megjelentette a nemzetközi mezőgazdasági szakirodalmat rövid referátumokban ismertető "Külföldi Agrár-irodalmi Szemlét"-t, a közművelődési könyvtárainkban is jól ismert "Agrártudomány" c. szaklapot, a magyar és szovjet szerzők cikkeit referáló "Agrár-irodalmi Tájékoztató"-t. Ebben az időszakban indultak meg az intézet első igazgatójának, dr. Magyarai Beck Vladimírnak a szerkesztésében az orosz-magyar mezőgazdasági szótár elkészítésének munkálatai is.

Jelentős állomás volt az intézet fejlődésében az a határozat, amely a könyvtári és dokumentációs munka szerves egységének elve alapján kimondta az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és a Mezőgazdasági Dokumentációs Központ egyesítését. Ez az 1952-ben megtörtént egyesítés, amely egyebek közt könyvtárügyünk egységes szervezetének kezdő kialakulását is jelezte, a korábbiaknál sokkal szélesebb távlatokat nyitott meg az egy szervezetbe tömörült intézmények számára mind a szakdokumentáció, mind a tudományos szakkönyvtári funkció terén.

Ebben az időszakban az intézet munkáját leginkább az a törekvés jellemezte, hogy minél több külföldi szakirodalmi anyagot tudjon mezőgazdasági szakembereink rendelkezésére bocsátani. Természetesen ennek az intézménynek a munkájára is kihatott az az 50-es évek elején általánosan mutatkozó hibák, amelyek a könyvtárügy és dokumentáció terén főleg a túlzott mennyiségi törekvésben, továbbá egyrészt a tájékoztatás túlzott leszűkítésében, másrészt az ismertetések, publikációk és beszerzések szelekciójának hiányában jelentkeztek. E hibák ellenére is jelentékeny segítséget nyújtott az intézmény mind a könyvtári szolgáltatások, mind pedig a szélesebb körűvé vált szakdokumentáció terén kutatóintézeteink, szakoktatási intézményeink, a mezőgazdasági irányítását végző szervek és általában mezőgazdasági szakembereink számára. Ez a fejlődés - amely többek között a dokumentációt illetően a tevékenység nagymérvű kiszélesítésében, s egyben elmélyítésében, a szakkiadványok jellegének célszerűbbé alakításában, könyvtári téren pedig az állomány kiegészítésében, tervszerűbb gyarapításában és a szakbibliográfiai munka kibővítésében nyilvánult meg, - különös jelentőségű volt hazánk szocialista átalakulásának abban az időszakában, amikor a mezőgazdaság szocialista átszervezése ~~megindult~~ megindult. Abban, hogy az intézmény megnőtt és egyre növekvő igényeknek is meg tudott felelni, jelentékeny szerepük volt azoknak a nemzetközi kapcsolatoknak, amelyeket az OMgK ezekben az években külföldi mezőgazdasági szakkönyvtárakkal és más szakmai intézményekkel kiépített.

További fontos eseményt jelentett az OMgK és az egész mezőgazdasági szakkönyvtárügy életében a könyvtárügyi törvény megjelenése, amelynek végrehajtási határozata az intézményt a mezőgazdasági könyvtári hálózat központjául jelölte ki. Ez a funkció, elsősorban a hálózatba tartozó intézmények sokrétűsége és részben speciális jellege következtében, lényegesen bővítette az OMgK addigi feladatkörét. Megkönnyíti viszont e feladat ellátását az, hogy a könyvtár a hálózati központi funkciók gyakorlásában nagy mértékben támaszkodhatik a - fejlődésben éppen az elmúlt években ugyan- csak jelentékeny eredményeket elért - Agrártudományi Egyetem Könyvtára. Most van folyamatban annak a tervezetnek az elkészítése, amelynek jegyében - mindenekelőtt a hálózatba tartozó könyvtárak működési és feladatkörének célszerű egybehangolása, továbbá az azonos célokat szolgáló együttműködés révén - a mezőgazdasági könyvtári hálózat újabb fejlődésének kell következnie.

A tizéves jubileumát ünneplő OMgK-ban megvannak ennek a fejlődésnek a feltételei. Az ellenforradalom leverése után lendületesen, a dolgozók kezdeményező részvételével indult meg az intézet munkája. Ez hamarosan a dokumentációs tevékenység továbbfejlesztéséhez, szakszerűbbé válásához, sokrétűbb, alaposabb és elmélyültebb irodalomkutatáshoz, a kiadványok színvonalának és külsejének megjavulásához, a technikai berendezés és felszerelés korszerűsítéséhez vezetett. A könyvtári állomány 1957 végére 150.000 kötetre, az évente járó szakfolyóiratok száma 1150-re nőtt. A könyvtár

kölcsönzési forgalma a múlt évben 100.000 kötet fölé emelkedett; a tovább bővült s ma már 43 ország 340 intézményére kiterjedő nemzetközi cserekapcsolatok - a feltérési lehetőségek bővülésén és hazai szakirodalmunk hasznos propagálásán kívül - a devizagazdálkodás jelentékeny megkönnyítését is szolgálják.

3.

Bevezetőben utaltunk már az OMgK-nak arra a funkciójára, amelynek betöltése mezőgazdaságunk fejlesztésének, elsősorban a szövetkezeti gazdálkodás szakmai segítségének terén közművelődési könyvtáraink számára is feladatot jelent. Az OMgK-nak a jövőben a megyei könyvtári hálózatok szakmai-módszertani segítőjévé kell válnia. Fel kell készítenie a megyei könyvtárakat arra, hogy mezőgazdasági termelő üzemink dolgozói, valamint az egyes mezőgazdasági szakemberek és dolgozók rendszeres szakmai tájékoztatást nyerjenek a mezőgazdasági könyvtári hálózatban feltárt és feldolgozott szakirodalomról; szakmai és általános ismereteiknek, valamint a helyi viszonyoknak megfelelő utmutatást kapjanak a mezőgazdasági termelés és kutatás eredményeiről, új eljárásairól. Az OMgK által végzendő szakmai-módszertani segítséget úgy kell megyei könyvtárainknak - a mezőgazdaság minden ágazatában folytatott lelkes, kitartó és leleményes propaganda-munka révén - az egész megyei hálózatban felhasználni, hogy e munkájuk a mezőgazdasági kultúra fejlődését, végső soron mezőgazdaságunk szocialista jellegének mind szélesebb kibontakozását szolgálja.

4.

Nem esett szó ebben az ismertetésben az OMgK fejlődése során adódott és a jelenleg fennálló nehézségekről, sem pedig az intézményen belül, annak munkájában még fellelhető fogyatékokosságokról és hibákról. Semmiképpen sem azért, mintha ezek nem érdemelnének figyelmet, vagy mintha ezek kiüszöbölését az intézményre váró feladatok között másodrendűnek tartanók. Az OMgK vezetői és munkatársai, amikor az évforduló alkalmával eddigi dokumentációs és könyvtári munkájukat indokoltan értékelik, úgy, hogy az a mezőgazdasági tudományos kutatás és annak gyakorlati felhasználása tekintetében eredményes és hasznos volt; látják a még mutatkozó fogyatékokosságokat, felismerik a meglévő nehézségekkel való megküzdés feladatait is. Ez a felismerés, továbbá a felügyeleti és szakfelügyeleti hatóságok eddigi és ezutáni segítségével, a hálózathoz tartozó 32 kutatóintézeti és 7 felsőoktatási könyvtár, nemkülönben más könyvtárak együttműködő támogatása az az alap, amelynek a további sikeres munka kiindulópontját kell képeznie.

A magyar könyvtárosok méltán biznak az OMgK további eredményes munkájában és munkatársi üdvözlétüket küldik a jubileumát ünneplő könyvtár dolgozóinak.

A könyvtáros, 1958. 8. évf. 4.sz. 241-242.p.

Benkő Istvánné.

1

4/3

WALLESHAUSEN GYULA

Tapasztalatok az agrárfelsőoktatási könyvtárak
együttműködése terén

Alig egy éve annak, hogy Gödöllőn az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárában összejöttek a mezőgazdasági felsőoktatási könyvtárak képviselői (a vendéglátón kívül: a debreceni, a keszthelyi és a mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémiák, a budapesti Állatorvostudományi, a Kertészeti és Szőlészeti, a soproni Erdőmérnöki Főiskola, továbbá az azóta az Egyetem kebelébe visszatért Mezőgazdasági Gépészmérnöki Főiskola), hogy közös problémáikat megbeszéljék, a gondok elhárítását együttes erőfeszítéssel megkíséreljék, továbbá, hogy kölcsönös együttműködéssel és közös vállalkozásokkal könyvtári szolgáltatásait kiszélesítsék, gazdagítsák. Elhatározták még azt is, hogy a jövőben rendszeresen évente kétszer találkoznak, és a két találkozó közül az egyik az önmagától létrejött hálózat más-más könyvtárában lesz.

A gödöllői találkozóval nyert lényegében szervezett formát az a különbözőképpen megnyilvánult alkalmi együttműködés, amely e könyvtárak egyikét-másikat már a múltban is közelebb hozta

egyúttal. Maga az előkészítés időben egybeesik a könyvtári törvény előkészítésével, s megvalósítása csak a törvény megjelenését várta. De végül is a törvényben a hálózatok tételes felsorolásából kimaradt a külön agrárfelsőoktatási könyvtárhálózat, jóllehet a tervezetben szerepelt.

Ilyen helyzetben mi biztosította mégis e "de facto" hálózat fennmaradását, működését? Az életravalósága! Maga az élet hozta létre, működését a felügyeleti minisztérium is jóváhagyta, s az elmúlt időszak is bizonyítéka szoros összetartozásuknak, valamint annak, hogy e könyvtárak helyesen ismerték fel közös feladataikat, jó úton járnak s ha még - az idő rövidsége folytán - nagy sikereket nem is könyvelhettek el, az eddigi működés máris három fontos alapelv leszűréséhez vezetett:

1. Az efféle típusú hálózat az egymásra utaltság tudata nélkül létre sem jöhet, illetve életben maradásához valamennyi tag aktív közreműködése szükséges.

2. Az együttműködés területének körülhatárolásához, ill. bővítéséhez teljes egységre van szükség. Csakis valamennyi könyvtár javát szolgáló olyan kérdések kerülhetnek szóba, amelyek nem je-

lentenek beavatkozást a könyvtárak egyéni életébe, belső ügyeibe.

3. A kerekasztal elvéről egy pillanatra sem szabad megfeledkezni. A hálózati központnak az idősebb, tapasztaltabb testvér, a nagyobb áldozatot vállaló fél szerepét kell vállalnia. E könyvtár olyan feladatok hordozója, melyeket nagyobb apparátusánál, felszerelésénél, eszközeinél, szélesebb lehetőségeinél, továbbá helyzeténél fogva egyedül csak ő képes ellátni. Itt alárendeltséget, egyoldalú rábeszélésben megnyilvánuló rendelkezéseket keresni, illetve a tagkönyvtárak önálló életébe avatkozást alkalmazni helytelen lenne: azonnal felbomlana az érdekközösségen alapuló együttes.

Különösen fontosnak találjuk fentiek hangsúlyozását, mert az összekovácsoló alapelvek megsértése (vagy bizonyos feltételek hiánya) az ún. központi igazgatás kellemesnek nem mondható emléket idézné fel, ami a hálózat pusztulását jelentené. (E "központi igazgatás" 1952 őszéig könyvtár nélküli adminisztratív szerv volt. Feladatát - az agrárfelsőoktatási könyvtárak vezetését - ekkor az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára

vette át. 1953-ban az Egyetem átszervezésekor újból önálló főiskolákká alakultak az addig karként működő intézmények - melyek könyvtárai jelenleg a hálózathoz tartoznak -, s ekkor szűnt meg a hagyományokkal rendelkező könyvtárak önálló fejlődését akadályozó központi igazgatás.)

Ismételjük, még csak kezdeti eredményekről számolhatunk be, azonban reméljük, hogy az efféle hálózati együttműködés elveinek tisztázásával nemcsak az agrárfelsőoktatási könyvtárak fejlődéséhez és gyümölcsöző együttműködéséhez, hanem a hazai könyvtárügy egészének gazdagításához is hozzájárulunk.

Wallehausen Gyula: Tapasztalatok az agrárfelsőoktatási könyvtárak együttműködése terén. = A Könyvtáros, 1958. 2. sz. 111. p.

Szné

JANIZKY LAJOS

U/4

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

1962. évi munkája

Az OMKDK működésével kapcsolatos
általános kérdések

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ /OMKDK/ 1962. I. 1-i hatállyal az 1003/1962. sz. korm. határozat értelmében a Művelődésügyi Minisztérium főfelügyelete alól az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság /OMFB/ irányítása alá került. A főfelügyelet átadásával kapcsolatban a Művelődésügyi Minisztérium és az OMFB között külön megállapodás jött létre, mely elsősorban a szakfelügyelet kérdéseire vonatkozott.

Az OMKDK dokumentációs és könyvtári munkájának fejlesztése érdekében az OMFB Elnöksége fejlesztési póthitel igényel lépett fel a Pénzügyminisztérium irányában, melynek eredményeképpen 1962. április 1-i hatállyal intézményünk 8 fő létszámemelését és több százezer forint póthitelt kapott. Apóthitel beszerzési vonatkozásban a könyvtári tevékenységet is érintette. Az évközben megadott fejlesztés lehetővé tette, hogy:

- a/ a szakirodalmi tájékoztatás bázisanyagát némileg bővítsük,
- b/ a feltárt adatok számát mintegy 20%-kal növeljük,

c/ egyes tájékoztató kiadvány-sorozataink

megjelenésének gyakoriságát fokozzuk,

d/ megkezdjük a műszaki-információs forrás-

gyűjtemény alapjainak lerakását.

Az OMF B létrejötte nyomán megkezdődtek a műszaki tájékoztatás és propaganda országos rendszerének felépítésére vonatkozó előmunkálatok. A különböző fejlettségi szinteknek megfelelően ez a munka elsősorban a szakirodalmi tájékoztatás /dokumentáció/ területén indult meg. Az OMF B Elnöke az év első negyedében Dokumentációs Állandó Bizottságot /DÁB/ hozott létre, amelynek feladatává tette a szakirodalmi tájékoztatás problémakörében különböző témákra vonatkozó tanulmányok kidolgozását. E problémakörök közé tartozott a Művelődésügyi Minisztérium által még az 1961-es év folyamán megindított elemző vizsgálat, amely a dokumentációs szolgáltatások iránti igények reprezentatív felmérését célozta. Ez a munka 1962-ben az ipari tárcák és az OMF B erőteljes közreműködésével folyt. /A vizsgálat eredményeképpen készült tanulmány 1963-ban került megvitatásra./

A műszaki szakirodalmi tájékoztatás országos rendszerének kiépítése érdekében szükségesnek látszott más szocialista országok ezirányú tapasztalatainak, szervezetének tanulmányozása. Ezért 1962 őszen és telén az OMFB szakértői delegációkat küldött ki a Lengyel Népköztársaság, majd a Szovjetunió műszaki tájékoztatásügyének tanulmányozására. Egyéni tanulmányutak során vizsgálták az NDK, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és egyes nyugat-európai tőkés államok tájékoztatási rendszerét, illetve dokumentációs szervezeteit. E tanulmányutak és az azok során szerzett tapasztalatok jelentősen elősegítették azt, hogy a DÁB szakértői munkacsoportja 1963-ra elkészíthesse a műszaki szakirodalmi tájékoztatás országos rendszerére vonatkozó tanulmányát.

Ugyancsak a DÁB keretében kezdődött meg a szakmai fordítások problémakörének vizsgálata is. A DÁB munkájának értékelésére az 1962. évi beszámoló során még nem térhettünk ki, mert a megindított munkák tanulmánnyá alakítása és vitája, valamint a szükséges intézkedések meghozatala már az 1963. évre húzódott át. Úgy véljük, hogy az alapok lerakása a beszámoló évében megtörtént.

A könyvtári munka területén a könyvbeszerzési tervet 9%-kal növeltük. Növekedett olvasóforgalmunk abszolút számokban, és megkezdtük a közép- és alsó szintű bibliográfiai tájékoztatást a szűkebb szakterületekre szóló ajánló bibliográfiai sorozat megindításával, továbbá a műszaki ismeretterjesztő irodalom bibliográfiájának 1955-1961. közti évekre vonatkozó kiadásával elsőrendűen a közművelődési könyvtáraknak kívántunk segítséget nyújtani műszaki propaganda munkájukhoz.

A módszertani munka új formáinak kiépítésére az alapokat ugyancsak leraktuk a múlt évben. A szűkebben vett könyvtári munka területéről módszertani tevékenységünk fokozatosan áttért a tudományos és műszaki tájékoztatás egyéb problémáinak vizsgálatára. Az év végén megkezdtük a műszaki tudományos kisfilmek dokumentációs és információs központjának megszervezésére irányuló munkálatokat.

Az oktatás területén előkészítettük a Művelődésügyi Minisztérium irányelveinek megfelelően /az ODB vonatkozó szakbizottságának bevonásával/ a felsőfokú dokumentációs szaktanfolyam tematikájának kialakítását. /A szaktanfolyam 1963.II. hó 1-én az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének felügyelete alatt megindult./

Technikai üzemeink közül a könyvkötészet és a sokszorosító üzemet fejlesztettük, valamint megkezdtük a folyóiratraktárunk alsó szintjének vilamos meghajtású tömörített raktárrá való átszerelését. /Ez utóbbi 1963. III. 31-én kb. 700 000 Ft költséggel elkészült./

Nemzetközi kapcsolataink terén továbbra is elláttuk a FID nemzeti tagjának, az ODB-nak titkársági feladatait, és résztvettünk a FID 1962 szeptemberében Hágában tartott 28. konferenciáján. Említésre méltó, hogy intézményünk szervezésében került megrendezésre május 10 és 12-e között a FID C3 Társadalomtudományi Osztályozási Munkabizottságának ülése, amelyen csehszlovák, holland, jugoszláv, magyar, lengyel, nyugat-német és szovjet szakértők vettek részt. Ugyancsak említésre méltó, hogy a beszámoló évében több szocialista és tőkés szakfolyóirat foglalkozott az OMKDK munkájával és kiadványaival.

Az év utolsó negyedében megkezdődött a KGST tagországok között a műszaki tudományos tájékoztatás területén a rendszeres együttműködés, amelyben intézményünk mint a Magyar Népköztársaság központi műszaki tudományos információs intézete jelentékeny részt vállalt.

Az 1962. év a műszaki szakirodalmi tájékoztatás továbbfejlesztése tekintetében az alapok lerakásának éve volt. A szakirodalmi tájékoztatás és a műszaki könyvtárügy munkájának lényeges megjavítására a szükséges feltételek biztosítása mellett a következő években kerülhet sor.

Jánszky Lajos: Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ 1962. évi munkája. = Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs központ Évkönyv-1962. Bp. 1963, OMKDK házi soksz. 301 p. 7-85.p.
/Részlet./

Szné

HEBERGER Károly¹ — KÉKI Béla²

U/5

Időszerű könyvtárpolitikai kérdések

A második világháboru előtt csak a tudományos könyvtárak - azok közül is főként az egyetemi könyvtárak - részesültek többé-kevésbé kielégítő támogatásban, a közművelődési könyvtárak ügyét a Horthy-korszak kormányai teljesen elhanyagolták. Midőn Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban a public library-k ezreit hozták létre, s amikor a Szovjetunióban szintén hatalmas méretekben bontakozott ki a közművelődési könyvtárak hálózata, ugyanakkor a magyar városok és falvak könyvtári helyzete a legsivárabb képet mutatta. Érthető, hogy az 1948-ban megindult kulturális forradalom programjában a legsürgősebb feladatok közé került a közművelődési könyvtárhálózat kiépítése.

Tévedés volna azt hinni, hogy kormányzatunk minden erőt a közművelődési könyvtárügy megoldására koncentrált, és a tudományos könyvtárak emiatt háttérbe szorultak. Ellenkezőleg, államunk az elmúlt két évtizedben tekintélyes összegeket fordított a tudományos könyvtárakra is. Több országos jellegű tudományos szakkönyvtárat hozott létre: elég az Országos Műszaki, az Országos Mezőgazdasági és az Országos Pedagógiai Könyvtárra utalnunk. Az új egye-

temek is - a Marx Károly közgazdaságtudományi, valamint a Veszprémi Vegyipari Egyetem - megkapták a maguk jól berendezett könyvtárát. A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára egyelőre ideiglenes elhelyezésben működik, de új, önálló könyvtár-épületének tervei már elkészültek és kivitelezésükre egy-két éven belül sor kerül.³ Csupán a budapesti Orvostudományi Egyetem hallgatói számára nem létesítettek mindmáig olvasótermet, és emiatt az orvostanhallgatók százai lepik el évek óta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, az Országos Műszaki Könyvtár és a Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának olvasótermeit.

Azok a nehézségek és megoldatlan problémák, amelyek újabban mutatkoznak az egyetemi könyvtárak területén, nem a korszerűen megtervezett új létesítményeknél, hanem szinte törvényszerűen a régi egyetemi könyvtáraknál jelentkeznek, azoknál a könyvtáraknál, amelyek már a felszabadulás előtt önálló épülettel, az akkori követelményeknek megfelelő elhelyezéssel és jól képzett személyzettel rendelkeztek. Ma ezek sok esetben csak nagy erőfeszítések árán tudják feladataikat olyan alaposan ellátni, amint az kívánatos. Lassanként illúzióknak bizonyul az a korábban helytálló vélemény, hogy a régi egyetemi könyv-

tárakkal nincsen gond, ugyszólván problémamentesen dolgoznak. A dinamikusan fejlődő közművelődési könyvtárhálózat, az új megyei könyvtárak tudományos könyvtárrá fejlesztésének igénye, az új egyetemi és kutatóintézeti könyvtárak sok problémája elterelte róluk a figyelmet, és ez önmagában véve nem volna baj, de - sajnos - azt tapasztaljuk, hogy itt többről van szó: az erős és egyre növekvő olvasói igénybevétel ellenére a nagymultu, régi egyetemi könyvtárak fejlesztése meglassult, és nem tart lépést az egyetemek fejlődésével.

Természetesen minél gyorsabb valamely egyetemen a hallgatók és oktatók létszámának emelkedése, s minél jobban differenciálódnak az előadott tárgyak, annál nagyobb mértékben jelentkeznek könyvtári vonatkozásban a problémák, nehézségek, s tekintettel arra a nagyméretű fejlődésre, amelyen a Budapesti Műszaki Egyetem az utóbbi években keresztülment, úgy véljük, teljesen érthető, hogy a nehézségek valamennyi közül ennek az egyetemnek a központi könyvtárában ütköznek ki a legélesebben. Gondoljunk arra, hogy 17 évvel ezelőtt még nem működött Villamosmérnöki Kar az egyetemen, s ma egyedül ezen a karon 5000 hallgató tanul; közvetlenül a felszabadulás után 3000 körül mozgott az egyetem hallgatóinak a száma, s ma létszámuk a

kétfelé bontott egyetem hat karán a 15 000-et is meghaladja. Egyetemi épületeink térfogata eléri a 900 000 légmétert (padlástér nélkül), s ebből mintegy 340 000 légmétert tesznek ki a légymányosi telepen emelt új épületek. Ezzel szemben a Központi Könyvtárnak ma is változatlanul csak a Petz Samu által 1909-ben épített, 27 000 légméter nagyságu épület áll rendelkezésre. A kolozsvári Tudományegyetem könyvtára egyidőben épült a müegyetemi könyvtárral, de már eredetileg is nagyobb épületet kapott, mint a nienk, és 1964-ben félmillió kötetet befogadó új raktári szárnyal bővítették. Nyugat-Európában jelenleg a Budapesti Müszaki Egyetemenél kisebb egyetemek számára 40-50 000 légméter nagyságu könyvtárakat építenek.

Önáltatás volna, ha abban a hitben ringatnánk magunkat, hogy minden reánk háruló könyvtári funkciót jól el tudunk látni épületünk szük keretei között is. Az olvasóforgalmat és a használt kötetek számát illetőleg állandóan újabb és újabb csucseredményeket érünk el, de számolnunk kell azzal, hogy a férőhelyhiány előbb-utóbb szabályozó erőként fog fellépni, s akkor forgalmi adataink emelkedése is megtorpan. Új olvasótermekre volna szükségünk, és pedig egyetemi karok szerint szakosított olvasóter-

mekre, amelyekben jól összeválogatott és szabadpolcon elhelyezett kézikönyvtárakat is tudnánk az olvasók számára biztosítani. Erre azonban csak akkor kerülhet sor, ha a gyarapítási, feldolgozó és hálózati munkát más egyetemi épületbe telepíthetjük át és a Központi Könyvtár épületének földszintjét és emeleti helyiségeit teljes egészében olvasószolgálati célokra hasznosíthatjuk.

Épületünk szerény méretei azonban nemcsak az olvasószolgálat fejlesztését, hanem a beszerzés, raktározás igen fontos feladatainak ellátását is gátolják. Raktári férőhelyünk csak 1966 végéig elegendő, ezért tömör raktár megépítését vettük tervbe, s ennek elkészülése előreláthatólag 1969 végéig megoldja a szünet nélkül beáramló új könyv- és folyóiratanyag elhelyezési problémáját. Időközben négy szintet kellene ráépítenünk könyvtárunk raktári szárnyára, hogy ezzel mintegy 25 évre fedezzük raktári férőhelyszükségletünket. Épületünk tervezője is gondolt erre, és statikailag úgy méretezte a tartóoszlopokat, hogy a hat raktári szint további négyvel növelhető.

Az eddigiekben arról szóltunk, hogy milyen követelményekkel, milyen helyiség-igénnyel jár munkánk mennyiségi növekedése, ami a hallgatók és oktatók számának állandó emelkedésével és a beérkező könyvek tömegével áll összefüggésben. Gondolnunk kell azonban azokra az új feladatokra is, amelyek minősé-

leg teszik értékesebbé a könyvtárunkban folyó munkát. Ilyenek: a tudományos tájékoztatás, a szakirodalomban való kutatás módszereinek oktatása, a hálózati funkciók kifejlesztése, a könyvtárunk anyagát feltáró publikációs tevékenység és a felsőoktatási szakirodalom dokumentációja. Ezek mind munkaigényes feladatok, személyzeti fejlesztést kívánnak, s ezen keresztül növelik a könyvtár helyiség-igényét, de nem mondhatunk le róluk, hisz éppen e feladatok vállalásával teszünk eleget a korszerű követelményeknek.

Nem kevésbé fontosak a technikai szolgáltatások sem, amelyek közül főként a fotolaboratórium mikrofilm-felvető és xerox-másoló berendezései tesznek nagy szolgálatokat a tudományos kutatóknak. S tegyük hozzá, hogy mikrofilmet és xerox-másolatot nemcsak az egyetemi oktatók, hanem az ipari üzemek számára is nagy mennyiségben készítünk. Technikai felszerelésünk fejlesztése tehát ugyancsak nagyfontosságú, halaszthatatlan feladat.

Amint láttuk, könyvtárunk fél évszázad alatt "kinőtte" épületét. Ilyen gondjainkkal különben nem állunk egyedül, a régi épületekben működő egyetemi könyvtárak Pécsen, Szegeden és Budapesten ma nagyjából hasonló nehézségekkel küzdenek. Talán az hozna megoldást a jövőben, ha az iparfejlesztéshez hason-

lón, ahol a tervezőknek számolniok kell az ágazati összefüggésekkel (input-output), az egyetemek fejlesztésénél is figyelembe vennék az összes konzekvenciákat. Több hallgatóhoz nemcsak több oktató, több előadóterem és több rajzasztal kell, hanem több könyvtári férőhely, sőt több könyvtáros is. Korrekciós tényezőként pedig számításba kell venni, hogy a könyvpiacra megjelenő kiadványok egyre nagyobb tömege a könyvtárak férőhely-igényét az egyetemfejlesztéstől függetlenül is állandóan növeli.

Dr. Héberger Károly - Kéki Béla: Időszerű könyvtárpolitikai kérdések. = Felsőoktatási Szemle, 1966. 2. sz. 78-83.p. /Részlet/

Szné